

FILMSTRATEGI FOR VESTLANDET

KAPITTEL 1

BAKGRUNN OG KONKLUSJONAR

Vestlandsrådet har som mål å utvikle ein samla filmstrategi for Vestlandet. I dette kapitlet skildrar vi bakgrunnen for dette arbeidet. I tillegg gir kapitlet ei oppsummering av dei andre delane av rapporten.

BAKGRUNN

Vestlandsrådet har vedteke å utarbeide ein regional filmpolitikk for Vestlandet. Landsdelen har den største og mest komplette filmbransjen utanfor hovudstadsregionen, men får likevel ein relativt liten del av dei samla nasjonale midlane. Vestlandsrådet ønskjer difor ein meir samordna og offensiv regional filmpolitikk som kan styrkje filmbransjen og filmproduksjonen på Vestlandet.

Målet med dette strategiarbeidet har for det første vore å gi innspel til korleis dei lokale og regionale filmpolitiske verkemidla best kan innrettast for å styrkje den regionale filmbransjen og for å kunne fungere som effektive og slagkraftige talerøyr overfor nasjonale styresmakter. For det andre har målet vore å gi innspel til korleis den nasjonale filmpolitikken bør innrettast for å møte regionane sine behov.

Arbeidet med filmpolitikken har vore organisert som ein prosess der både bransjen og representantar frå verkemiddelapparatet og lokale styresmakter har delteke. .... (meir om dette når prosessen er sluttført).

RAPPORTEN SI OPPBYGGING

I tillegg til dette innleiingskapitlet, består rapporten av fire delar. Kapittel 2 gir ei oversikt over strukturen, økonomien og den geografisk lokaliseringa til filmbransjen på Vestlandet. I kapittel 3 ser vi nærare på den norske filmpolitikken og regionane sin plass i denne. Vi ser også på dei regionale filminstitusjonane som har vakse fram på Vestlandet og på kva rolle desse spelar i dag. Det fjerde kapitlet diskuterer film som regional vekststrategi og på dei ulike positive ringverknadane som ein meiner at filmproduksjon kan ha for ein region som Vestlandet. Vi ser også på dei utfordringane som den vestlandske filmbransjen står overfor og korleis ein meir målretta filmpolitikk kan møte desse. I kapittel 5 byggjer vi vidare på desse skildringane og diskusjonane og skisserer ein ambisiøs filmstrategi for Vestlandet. Vi gjennomgår også ei rekkje tiltak og verkemiddel som må på plass for at Vestlandet skal kunne realisere denne strategien.

SAMANDRAG

Filmbransjen i Norge er geografisk konsentrert. Hovudtyngda av filmarbeidarane, selskapa, ressursane og produksjonen er lokalisert i Oslo og dei nærmaste omlandskommunane. Utanom hovudstadsregionen er det Vestlandet som har den største og mest komplette filmbransjen. Denne er konsentrert i to geografiske tyngdepunkt, Bergen og Stavanger/Sandnes. Filmbransjen på Vestlandet består av eit fåtal mellomstore selskap og ein stor underskog av svært små aktørar og uavhengige filmarbeidarar. Bransjen sysselset rundt 620 personar, men for mange av desse er filmproduksjon ein biaktivitet ved sidan av anna arbeid.

Medan norsk filmpolitikk tradisjonelt har handla om språk, kultur og identitet, har næringspolitiske omsyn vore den viktigaste drivkrafta bak etableringa av dei regionale filminstitusjonane. Ved å leggje til rette for filmproduksjon i regionane, ønskte regionale utviklingsaktørar å skape arbeidsplassar, bulyst og merksemd. Regionane sitt inntog på den filmpolitiske arenaen skapte difor ikkje berre ei spenning mellom sentrum og periferi, men også mellom kulturpolitikk og næringspolitikk. Vestlandet var tidleg ute i denne utviklinga med etableringa av Vestnorsk Filmsenter og Filmfondet Fuzz i Bergen og Filmkraft Rogaland i Stavanger.

Omlegginga av filmpolitikken i 2007/2008 gav dei regionale filminstitusjonane ein formell plass blant dei andre filmpolitiske verkemidla i Norge. Men omlegginga var varsam. Berre kvar tiande statlege filmkrone har sidan omlegginga blei gjennomført, blitt kanalisert gjennom dei regionale institusjonane. Av denne eine krona går om lag ein tredjedel til Vestlandet. Samstundes viser oversikter over løyvingane til Norsk Filminstitutt at hovudtyngda av dei sentralt disponerte midlane går til selskap i Osloregionen, i alle høve når det gjeld midlar til produksjon for kino og TV. Alt i alt har dette skapt eit støtte- og finansieringssystem som sementerer den sterke geografiske konsentrasjonen av den norske filmbransjen og som gjer det vanskeleg for ein filmregion som Vestlandet å byggje seg opp.

Den største utfordringa for den vestlandske filmbransjen er å nå eit produksjonsvolum som er stort nok til å gi rimeleg kontinuerleg sysselsetting og inntekt for dei involverte aktørane. På grunn av manglande kontinuitet blir periodar med vekst avløyrt av periodar med hjerneflukt og tilbakegang. Dette har skapt eit syklisk utviklingsmønster der regionen aldri når den kritiske massen av produksjon som skal til for å skape ein levedyktig bransje. Det må vere eit vesentleg mål for ein ny regional filmpolitikk å få dette til.

Filmproduksjon har ei rekkje positive ringverknader. Filmproduksjon er i seg sjølv ei kulturnæring som gir arbeid og inntekt til produksjonsselskap og uavhengige filmarbeidarar. Store filmproduksjonar genererer også betydelege vare- og tenestekjøp frå lokalt næringsliv. Filmar som når eit stort publikum vil dessutan eksponere regionen for potensielle tilreisande og såleis kunne ha positive langsiktige effektar for reiselivsnæringa. I tillegg kan filmproduksjon og ferdige filmar gjere ein stad meir attraktiv som ein stad å bu og arbeide og vere med å styrkje den regionale samkjensla og identiteten.

Ein god regional filmpolitikk bør både leggje til rette for at det blir utvikla ein robust og levedyktig lokal filmbransje og at produksjonar frå andre delar av landet og frå utlandet blir spelte inn i regionen. Å satse på ein organisk og stegvis vekst i den regionale filmbransjen åleine har ofte vist seg vanskeleg å gjennomføre i praksis. Samstundes vil regionen som innspelingsstad for eksterne

produksjonar bli meir attraktiv om det finst ein variert og kompetent lokal filmbransje som kan ta del i desse produksjonane. Vi vil difor tale for ein godt balansert kombinasjon av desse vekststrategiane.

Vestlandet har eit godt utbygd apparat av verkemiddel på filmområdet. Dette gjeld regionale filmsenter, regionale filmfond og filmkommisjonsverksemd. Men alle desse regionale institusjonane er splitta i to sett, eitt for Rogaland og eitt for dei tre andre fylka. Sjølv om kvar enkelt regional institusjon er velfungerande, har det samla verkemiddelapparatet ikkje vore nok til å bryte ut av utviklingsmønsteret som er skildra over. Ei styrking og samordning av dei regionale verkemidla på filmområdet ser difor ut til å vere naudsynt.

Rapporten skisserer ein ambisiøs visjon for Vestlandet som filmregion. Målsettinga er å etablere Vestlandet som det alternative tyngdepunktet i norsk filmproduksjon, med ei kraftig auke i produksjonsvolum og ei sterk vekt på kvalitet. Tiltaka som må setjast i verk, handlar dels om å formulere målretta krav til den nasjonale filmpolitikken og dels om å styrkje og samordne dei regionale verkemidla. Langs begge desse spora er det avgjerande at Vestlandet i langt større grad enn i dag står fram som ein samla filmregion. Splittinga mellom Rogaland i sør og dei tre andre fylka i nord gjer det vanskeleg å utnytte den styrken som den samla filmbransjen i regionen representerer. Den er også lite formålstenleg med tanke på få maksimalt igjen for dei ressursane som er tilgjengeleg.

Når det gjeld den framtidige utforminga av den nasjonale filmpolitikken, bør Vestlandet fremje eit krav om at ein større del av dei samla midlane til film i Norge skal fordelast regionalt. Vestlandet bør også våge å tilrå ei større differensiering mellom filmregionane enn det som er situasjonen i dag. Prioritering mellom filmregionane bør styrast av kulturpolitiske omsyn og ikkje distriktpolitikk. I tillegg må Vestlandet arbeide målretta for å få innført den planlagde insentivordninga for utanlandske filmproduksjonar – ei ordning som er særskild viktig for ein region som Vestlandet.

For å få fullt utbyte av ei slik ordning, bør det opprettast ein samla og styrka filmkommisjon for heile landsdelen. Ein bør også endre tildelingsreglane for dei to regionale filmfonda på ein slik måte at begge fond kan investere i produksjonar i heile landsdelen. Når det gjeld dei regionale filmsentera, bør det leggjast sterkare vekt på samarbeid og på kompetanse- og nettverksbyggande tiltak som er opne for filmarbeidarar frå heile Vestlandet.

Av nye tiltak som bør vurderast, er eit kompetansesenter for dokumentarfilmfeltet og ei ny finansieringsmekanisme for film i lange format som er styrt etter mjukare prinsipp enn dei som i dag blir nytta av dei regionale filmfonda.

KAPITTEL 2

FILMBRANSJEN PÅ VESTLANDET

Filmbransjen i Norge er geografisk konsentrert. Hovudtyngda av filmarbeidarane, selskapa, ressursane og produksjonen er lokalisert i Oslo og dei nærmaste omlandskommunane. Utanom hovudstadsregionen, er det Vestlandet som har den største og mest komplette filmbransjen. Denne er konsentrert i to geografiske tyngdepunkt, Bergen og Stavanger/Sandnes. Filmbransjen på Vestlandet består av eit fåtal mellomstore selskap og ein stor underskog av svært små aktørar og uavhengige filmarbeidarar. Bransjen sysselset rundt 620 personar. Men for mange av desse er filmproduksjon ein biaktivitet ved sidan av anna arbeid.

GEOGRAFISK KONSENTRASJON I OSLOREGIONEN

Den norske filmbransjen er geografisk konsentrert. Hovudtyngda av filmarbeidarane, selskapa, ressursane og produksjonen er lokalisert i Oslo og dei nærmaste omlandskommunane. Dette er illustrert i figur 1 som viser kor stor del av bransjen, målt på ulike måtar, som er plassert i Oslo og Akershus.

Dei to fylka har vel halvparten av alle registrerte filmverksemdar og tre fjerdedelar av dei største verksemdene med meir enn 10 tilsette. Dei har også tre fjerdedelar av alle tilsette i filmbransjen.¹ Om vi også tek med uavhengige filmarbeidarar organisert som enkeltpersonføretak eller tilsvarande, er om lag 65 prosent av alle som er sysselsett i filmbransjen busett i denne regionen.² Og ser vi på økonomien i bransjen, er konsentrasjonen endå sterkare. Heile 84 prosent av omsetninga og i underkant av 79 prosent av verdsskapinga³ kjem frå verksemdar med kontoradresse i Oslo og Akershus. Om vi i tillegg hadde teke med verksemdar frå kommunar i Buskerud og Oppland med svært kort reisetid til Oslo, ville denne geografiske konsentrasjonen blitt endå tydelegare.

Arbeidet for å styrkje filmbransjen i regionane har ikkje i vesentleg grad endra dette lokaliseringsmønsteret. Når det gjeld verksemdar og tilsette har filmregionane hatt ein noko sterkare vekst enn Oslo og Akershus. Til dømes hadde dei to fylka 52,8 prosent av føretaka og 55,8 prosent av aksjeselskapa i perioden 2006-2011 (årgjennomsnitt). Dei tilsvarande tala i 2012 er høvesvis 51,5 og 52,8 prosent. Når det gjeld økonomien har utviklinga derimot gått den andre vegen. Medan filmbransjen i Oslo og Akershus stod for 77,2 prosent av verdsskapinga i perioden 2006-11, har dette talet auka til 79,4 prosent i 2012.⁴

¹ Dette er hovudsakleg tilsette i verksemdar organisert som aksjeselskap eller tilsvarande.

² Fordi mange enkeltpersonføretak er sovande, har vi rekna ein halv tilsett per føretak i denne kategorien. Denne måten å rekne på byggjer på erfaring frå tidlegare studiar vi har gjort av filmnæringa, men bør tolkast som eit svært grovt estimat.

³ Verdsskaping er definert som summen av lønnskostnader og driftsresultat

⁴ For detaljar, sjå Ryssevik, Jostein og Turid Vaage: *For en neve dollar mer. En evaluering av den statlige støtten til regionale filmfond*. Ideas2evidence rapport 9:2011, s. 77.

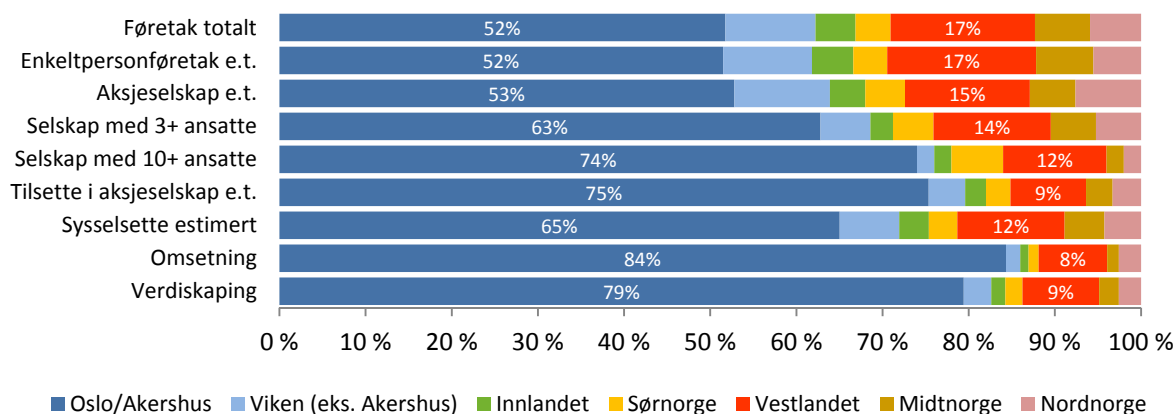
Figur 2.1: Prosentdel av den norske filmbransjen som er lokalisert i Oslo og Akershus⁵

VESTLANDET – DEN STERKASTE FILMREGIONEN

Den sterkaste og mest komplette filmbransjen utanfor Osloregionen er lokalisert på Vestlandet. Dette er vist i figur 2.2, som nyttar ei regioninndeling som i all hovudsak samsvarar med ansvarsområda til dei regionale filmsentra. Den viktigaste skilnaden er at Akershus er slått saman med Oslo og dermed ikkje inngår i ansvarsområdet til det nystarta Viken filmsenter. Grunngevinga for dette er at filmselskapa i Akershus er ein organisk del av filmbransjen i hovudstadsregionen.⁶

Figur 2.2: Fordeling av den norske filmbransjen på regionar

Vestlandet er den største av filmregionane uansett kva mål vi nyttar. Mellom anna er 17 prosent av alle føretaka lokalisert på Vestlandet. Av dei største føretaka med meir enn 10 tilsette er andelen 12 prosent. Regionen står også for 12 prosent av sysselsetjinga.

Vestlandet si dominerande rolle ser vi endå tydelegare om vi reknar Vestlandet i prosent av alle filmregionane utanom Oslo og Akershus, jfr. figur 2.3. Grovt rekna er vel ein tredjedel av føretaka og dei tilsette lokalisert på Vestlandet. Samstundes er halvparten av omsetninga og 43 prosent av verdiskapinga generert av føretak frå denne landsdelen. Vi ser også at 46 prosent av dei største selskapa er lokaliserte her.

⁵ Alle tala i denne figuren er basert på uttrekk frå Føretaksregisteret i Brønnøysund via databasen RavnInfo. Alle selskap som er registrerte på næringskodane 59.11 *Produksjon av film, video og fjernsynsprogram*, 59.12 *Etterarbeid knytt til produksjon av film, video og fjernsynsprogram* og 59.13 *Distribusjon av film, video og fjernsynsprogram* er med. For om lag halvparten av verksemdene gjeld tala rekneskapsåret 2012, for resten 2011.

⁶ Oslo er per i dag det einaste fylket som ikkje eig eller har ein avtale med eit regionalt filmsenter.

Figur 2.3: Prosentdel av filmbransjen utanom om Oslo og Akershus som er lokalisert på Vestlandet

TO GEOGRAFISKE TYNGDEPUNKT

Filmbransjen på Vestlandet har to geografiske tyngdepunkt, Bergen og Stavanger/Sandnes. Rundt 60 prosent av føretaka og 70 prosent av aksjeselskapa er lokaliserte i desse to byområda. Av desse har Bergen det tyngste filmmiljøet med vel 40 prosent av føretaka. Resten er spreidde over meir eller mindre heile Vestlandet, men med visse geografiske konsentrasjonar som Haugesund, Ålesund, Volda og Molde.

Det er fleire grunnar til denne konsentrasjonen i dei to største byane. For det første treng aktørane i filmbransjen, som i dei fleste andre kulturnæringar, nærleik til kvarandre. Dette skuldast mellom anna at filmproduksjon som oftast er organisert i tidsavgrensa prosjekt der fleire selskap og uavhengige filmarbeidarar må samarbeide for å få jobben gjort. Produksjonsprosessane er komplekse og krev at spesialkompetanse frå fleire aktørar og selskap blir brakt saman i kortare periodar og på same stad. Geografisk konsentrasjon er ein føresetnad for at ein fleksibel og nettverksbasert produksjonsform som dette skal kunne fungere. Dei større aktørane, som er midtpunktet i prosjekta, er avhengige av etablerte relasjonar til en underskog av mindre selskap og kompetente filmarbeidarar. Samstundes er dei mindre aktørane avhengige av å være tilstades der idear blir utvikla og prosjektteam sett saman.

Konsentrasjonen i byane handlar også om innovasjon og læring. Forsking viser at kreativitet og nyskaping som oftast skjer i tette miljø av ein viss storleik som er breitt samansett når det gjeld kompetanse, arbeidsmetodar og uttrykksformer. Kritisk masse er difor ein føresetnad for at ei slik utvikling skal finne stad.

Rolla som dei regionale filmorganisasjonane Filmkraft Rogaland, Vestnorsk Filmsenter og Filmfondet Fuzz har spelt for utviklinga av filmnæringa i Stavanger- og Bergensregionen, bør også framhevast. Organisasjonar som dette er sentrale i bygginga av kompetanse, nettverk og identitet og har vist seg å spele ei avgjerande rolle i utviklinga av sterke regionale filmmiljø i ei rekkje land, blant anna i Gøteborgsregionen i Sverige og i Århusregionen i Danmark.

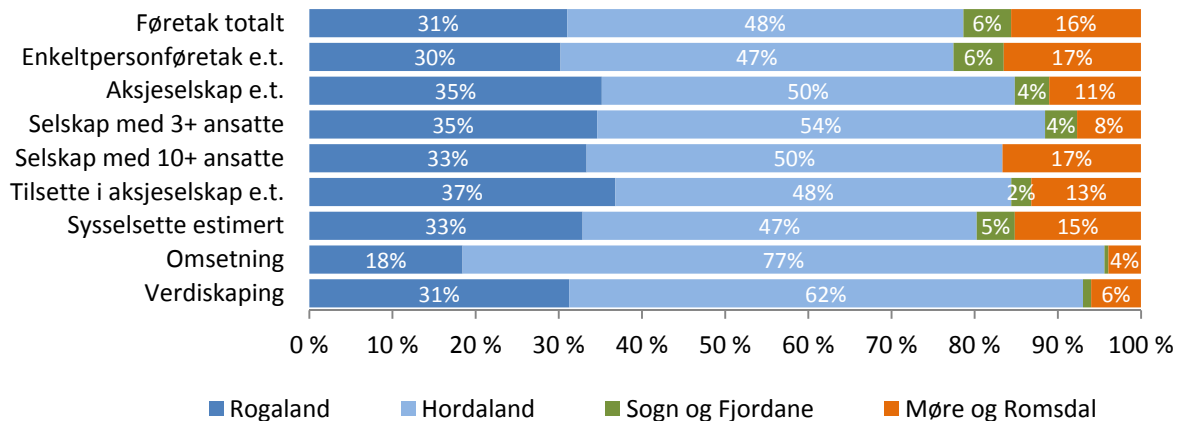
I Bergen må også den positive rolla som lokaliseringa av TV2 har spelt for utviklinga av eit lokalt produksjonsmiljø, trekkjast fram. Dette gjeld både som kjøpar av film- og produksjonstenester og som fødestove for nye selskap. Fleire produksjonsselskap i Bergensregionen er etablert av personar og grupper med bakgrunn frå TV2.

Geografisk konsentrasjon er truleg ein føresetnad for utvikling av sterke filmproduksjonsmiljø utanfor eit lands hovudstad. Utan tyngdepunkt som Bergen og Stavanger, ville sjansane for å livnære seg av film for dei selskapa som har valt å lokalisere seg i dei meir perifere delane av regionen, vore betydelig dårlegare.

Figur 4.2 viser fordelinga av filmnæringa mellom dei fire fylka. Rundt halvparten av filmarbeidarane og verksemdene er lokalisert i Hordaland. Samstundes er ein endå større del av den økonomiske aktiviteten i bransjen skapt av verksemdar i dette fylket, det vil seie 62 prosent av verdiskapinga og 77 prosent av omsetninga. At Hordaland står for ein så stor del av omsetninga, skuldast at hovudtyngda av produksjonsselskapa er lokalisert i dette fylket. Det er produksjonsselskapa som ber dei største prosjekta og som leiger inn personell frå mindre selskap og uavhengige filmarbeidarar for å få jobben gjort. Ein svært stor del av den økonomiske aktiviteten i bransjen endar såleis opp i rekneskapa til produsentane.⁷

Figur 2.4: Prosentdel av filmbransjen på Vestlandet som er lokalisert i dei fire fylka

Også Rogaland har ein rik filmproduksjon. Ikkje minst har mange langfilm blitt spelte inn i denne regionen dei seinare åra. Filmene har gitt opphav til omgrepet Rogalandsbølga og er i stor grad basert på lokal manusproduksjon og lokal regi. Produsentane til desse filmprosjekta kjem derimot nesten utan unntak frå andre delar av landet, først og fremst Oslo. Dette er nok den viktigaste årsaka til at Rogaland berre står for 18 prosent av omsetninga i filmnæringa på Vestlandet, sjølv om alle dei andre nøkkeltala viser at fylket huser om lag ein tredjedel av filmarbeidarane og verksemdene.

Utanom dei to fylka i sør, er det først og fremst i Møre og Romsdal at det finst ein levande filmbransje på Vestlandet. Verksemdene er konsentrerte i byane Ålesund, Molde og Kristiansund og i Volda. Filmmiljøet i Volda er i stor grad skapt av personar og selskap med bakgrunn frå Avdeling for mediefag ved høgskulen. Alt i alt huser fylket om lag 15 prosent av filmbransjen på Vestlandet, men i all hovudsak organisert i enkeltpersonføretak og mindre selskap. Rekna i økonomiske storleikar står fylket for rundt fem prosent av verksemda. Sogn og Fjordane har den svakast utvikla filmbransjen av dei fire fylka på Vestlandet. I tillegg er den spreidd tynt utover heile fylket utan noko tydeleg tyngdepunkt. Rekna i føretak og sysselsetting utgjer fylket om lag fem prosent, men storparten av selskapa er svært små, hovudsakleg enkeltpersonføretak.

BRANSJESTRUKTUR

Filmbransjen på Vestlandet består av eit fåtal mellomstore selskap og ein stor underskog av svært små aktørar og uavhengige filmarbeidarar. Heile 890 føretak er registrerte under produksjon, etterarbeid og distribusjon av film i 2013, men vi veit frå tidlegare undersøkingar at ein stor del av desse er føretak utan nemneverdig aktivitet. Berre 145 av føretaka er registrerte som aksjeselskap eller tilsvarande og heile 686 som enkeltpersonføretak. Det er særleg i denne siste gruppa ein finn selskap som er sovande. I ei kartlegging av

⁷ Dette handlar også om at det berre er aksjeselskap eller tilsvarande som leverer rekneskap til Brønnøysundregisteret. Omsetninga til enkeltpersonføretak eller tilsvarande er såleis ikkje med i dei tala vi her nyttar. Men fordi filmarbeidarar som er registrert som enkeltpersonføretak langt på veg lever av å selje tenester til større produksjonsselskap, vil inntektene til filmarbeidarane likevel være avspegla i produsentane sine rekneskap.

filmbransjen på Vestlandet frå 2009 fann ein at berre 53 prosent av dei registrerte filmføretaka var aktive.⁸ Om vi nyttar den same brøken på tala frå 2013, betyr dette at det finst omlag 476 aktive filmføretak på Vestlandet.⁹

Bransjen har 250 tilsette. Dette er personar som hevar løn i aksjeselskap eller tilsvarande. I tillegg kjem dei aktive enkeltpersonføretaka der eigaren er engasjert i filmproduksjon på heil- eller deltid. Om vi nyttar same brøk for aktive selskap som nemnt over, er difor rundt 620 personar sysselsette i filmproduksjon.

I følgje opplysningane i Brønnøysundregisteret har berre 25 filmselskap tre eller fleire tilsette. Seks av desse gir arbeid til 10 personar eller meir. I tabell 2.1 nedanfor har vi lista alle registrerte føretak med fem tilsette eller meir.

Tabell 2.1: Filmføretak med fem eller fleire tilsette

			Tilsette	Omsetning	Verdiskaping	Verdiskaping per tilsett
Visco Computer Graphics	Stavanger	Grafikk, animasjon, postproduksjon	22	9 864	6 476	294
Fuglefjellet	Ålesund	Grafikk, animasjon, filmproduksjon	15	12 336	4 994	333
Flimmer Film	Bergen	Filmproduksjon (dokumentar)	13	13 492	7 083	545
Bug	Bergen	Grafikk, animasjon, filmproduksjon	12	16 386	7 155	596
ITV Studios Norway	Bergen	Filmproduksjon	12	31 253	15 044	1 254
Woldcam	Stavanger	Filmproduksjon (oppdragsfilm), animasjon	12	19 020	10 292	858
Pandora Film	Bergen	Filmproduksjon (oppdragsfilm, dokumentar)	9	9 754	5 989	665
TV2 Gruppen AS	Bergen	Internt produksjonsselskap i TV2	8	234 551	25 105	3 138
Raindog Studios	Volda	Filmproduksjon (oppdragsfilm), animasjon	7	500	312	45
Blå Mediamentor	Stavanger	Oppdragsfil, interaktiv opplæring	6	8 229	4 059	677
Concorde TV	Bergen	TV-produksjon	6	21 082	10 050	1 675
Creacon Productions	Bergen	Filmproduksjon (animert barnefilm)	6	2 409	362	60
Nodus	Høyanger	Filmproduksjon (oppdragsfilm)	6	2 033	1 175	196

⁸ Hirth, Martin Larsen et.al.: *Vestlandets filmnæring – mellom nasjonsbygging og regional utvikling*. Ideas2evidence rapport 5:2009

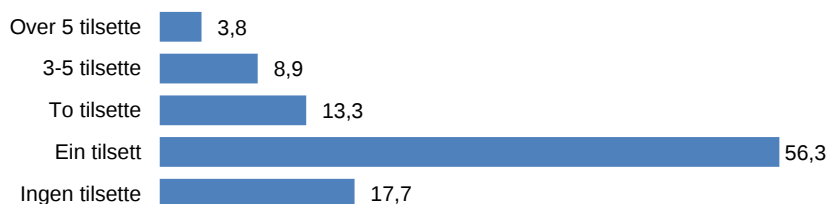
⁹ Truleg er også dette talet noko for høgt. Fleire av dei registrerte aksjeselskapa har ikkje levert rekneskap dei siste par åra og er difor truleg i ulike stadium av nedlegging. Berre 111 selskap har levert rekneskap for 2011 eller 2012.

TVP Broadcast	Stavanger	Filmproduksjon (TV, oppdragsfilm)	6	7 304	3 491	582
Revolver & Co	Stavanger	Grafikk, reklamefilm	5	1 464	256	51
Vestad Lighting	Klepp	Lystjenester for bl.a. filminspelinger	5	9 252	2 495	499

Det er få tradisjonelle filmproduksjonsselskap blant disse. Fleirtalet er hovudsakleg engasjert i oppdragsfilm mellom anna for oljenæringa. Mange har også eit hovudfokus på grafikk, 3D og animasjon og har filmproduksjon som sideaktivitet. Av dei meir tradisjonelle produksjonsselskapa er Flimmer Film, som har spesialisert seg på dokumentarfilm for TV og kino, det største med 13 tilsette og ei omsetning på 13,5 millionar. Til denne gruppa høyrer også ITV Studios (tidlegare Medicircus), som produserer i ulike format og for ulike kanalar, og Pandora Film med vekt på dokumentar og oppdragsfilm. Selskapet med namnet TV2 Gruppen AS er eit internt selskap i TV2-konsernet som utlukande arbeider med TV-produksjon. Creacon Production er produksjonsselskapet bak den animerte barnefilmserien Vennebyen, medan Concorde TV er TV-produksjonsselskapet til Bård og Vegard Ylvisåker.

Tidlegare undersøkingar av filmbransjen på Vestlandet har vist at heile 75 prosent av selskapa har ingen eller berre ein fast tilsett medarbeidar. Rundt 13 prosent av selskapa har to tilsette og ni prosent to til fem tilsette. Berre fire prosent av selskapa har meir enn fem tilsette.¹⁰

Figur 2.5: Selskap fordelt etter talet på tilsette, prosent (2009)

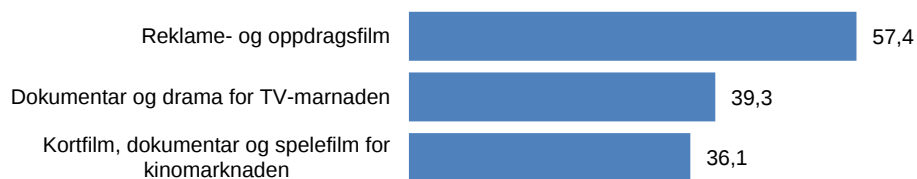
Årsaka til denne litt særlegne bransjestrukturen er måten produksjonsprosessane i filmbransjen er organisert på. Filmproduksjon er prosjektorganisert og basert på tidsavgrensa samarbeid mellom mange aktørar. Samtidig er risikoen høg og marginane knappe. Få eller ingen av produksjonsselskapa har difor økonomisk rygggrad til å halde ein stor fast stab som representerer alle dei kompetansegruppene og spesialfunksjonane dei treng. For å minimalisere dei faste kostnadane held produksjonsselskapa den faste staben så liten som mogleg og hyrer i staden inn dei funksjonane dei treng i dei intensive produksjonsfasane. Desse blir hyrt inn frå andre småselskap og frå dei mange uavhengige tenesteleverandørane som normalt har organisert verksemda si som enkeltpersonføretak.

Her skil ikkje Vestlandet seg vesentleg frå den bransjestrukturen vi finn i Osloregionen. Også i denne regionen er mange av produksjonsselskapa små. Til dømes har Filmkameratene, som produserte filmen om *Max Manus*, sju tilsette. Om lag det same har Motlys, som produserte *Oslo, 31. august* og *Som du ser meg*. Derimot skil Vestlandet seg frå Osloregionen når det gjeld talet på slike produksjonsselskap. Som vi skal sjå, har dette store konsekvensar for kontinuiteten i filmproduksjonen og for evna til å gi rimeleg sikker sysselsetting til dei mange uavhengige filmarbeidarane og tenesteleverandørane. I tillegg har Vestlandet ikkje noko større sjølvstendig TV-produksjonsselskap av typen Monster eller Rubicon med høvesvis 194 og 138 tilsette, begge lokaliserte i Oslo. Dette har også konsekvensar for volum og kontinuitet.

¹⁰ Hirth, Martin Larsen et.al. ibid. Denne studien byggjer på ei spørjeundersøking og gir såleis også tal på tilsette for enkeltpersonføretak eller tilsvarande.

Mange av dei store selskapa i tabell 2.1 er engasjerte i produksjon av oppdragsfilm. Dette gjeld også mange mindre selskap. I undersøkinga frå 2009 blei bransjen spurt om kva slags produksjonar dei hadde vore involverte i det siste året. Knapt halvparten av produksjonsselskapa og ein noko mindre del av tenesteleverandørane svarte då at dei hadde produsert oppdragsfilm. Om vi også tek med produksjon av reklamefilm, viser undersøkinga at rundt 57 prosent av selskapa hadde vore engasjerte i produksjon av film på oppdrag frå andre delar av næringslivet. Tilsvarende hadde 39 prosent av selskapa vore engasjerte i produksjon av dokumentar, drama eller liknande for TV-marknaden, medan 36 prosent hadde vore involverte i produksjon av langfilm, kortfilm og dokumentar for kinomarknaden.

Figur 2.6: Selskap fordelt etter kva type produksjonar dei har vore involvert i, prosent (2009)

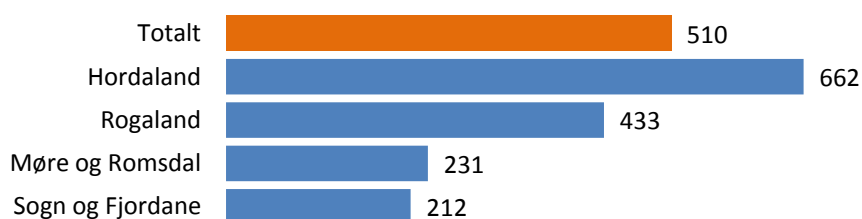

Måten filmproduksjonen er finansiert på, og dermed også risikoen og sjansane for å overleve, er svært ulik i dei tre marknadane. Produksjon av spelefilm, kortfilm og dokumentar for kinomarknaden er avhengig av ekstern støtte for å kunne gjennomførast. Samstundes involverer dei fleste produksjonane i denne gruppa også større eller mindre grad av eigenfinansiering, ikkje minst i utviklingsfasen. Når ein samtidig veit at berre eit fåtal av dei prosjekta som er under utvikling, faktisk blir realisert, krev det ein sterk økonomisk ryggrad for å operere på denne marknaden. Produksjonar for TV-marknaden vil derimot normalt vere kjøpt og fullfinansiert av TV-stasjonane før produksjonen startar opp, eventuelt i kombinasjon med ulike støtteordningar. Produksjonsselskapa ber difor ikkje eigen risiko og vil normalt gå med overskot. Det same gjeld oppdrags- og reklamefilm som normalt vil vere kontraktbasert og fullfinansiert. Samstundes er dette ein svært sensitiv marknad der oppdragsmengda vil svinge i takt med konjunkturane.

For det enkelte selskap kan det på grunn av desse skilnadene vere fornuftig å stå på fleire bein. Til dømes vil risiko i kinomarknaden kunne handterast ved hjelp av inntekter frå oppdragsfilm eller TV-produksjon. Selskap som berre opererer i kinomarknaden vil derimot stå på meir uttrygg grunn. Sjølv om det er kinomarknaden som gir dei største sjansane til fortjeneste for dei få som lykkast, er det også her risikoen er størst. Undersøkinga frå 2009 viser då også at det er svært få selskap (berre 3 prosent) som berre produserer for denne marknaden.

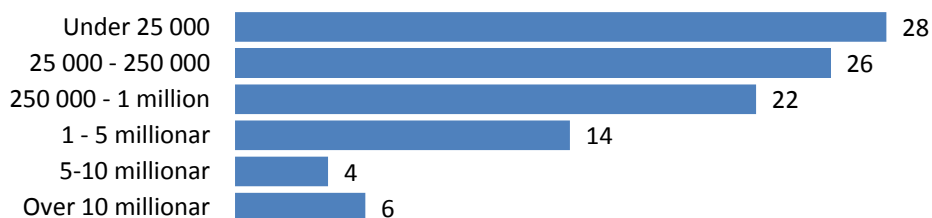
Om vi berre ser på aksjeselskap som leverer rekneskap til Brønnøysundregistra, står filmbransjen på Vestlandet for ei verdiskaping på 127 millionar kroner. Dette svarar til ei verdiskaping per tilsett på vel ein halv million. Skilnadane mellom fylka er store. Hordaland og Rogaland ligg på topp med ei gjennomsnittleg verdiskaping per tilsett på høvesvis 662 000 og 433 000. Gitt at verdiskaping er definert som summen av lønskostnader og driftsresultat, er dette verdiar som viser at det er mogleg å leve av filmproduksjon i desse to fylka. Til samanlikning er verdiskapinga per tilsett for selskap lokalisert i Oslo 528 000. I Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er innteninga lågare. Med ei gjennomsnittleg verdiskaping per tilsett på høvesvis 212 000 og 231 000 klarar truleg ikkje fleirtalet av dei involverte å leve av filmproduksjon åleine, men må ha andre inntektskjelder i tillegg.

Figur 2.7: Gjennomsnittleg verdiskaping per tilsett, totalt for Vestlandet og per fylke, i 1000 kroner

Om vi også tek med enkeltpersonføretaka og andre føretak som ikkje leverer rekneskap, må vi tilbake til undersøkinga frå 2009 for å finne ei samla oversikt. Denne viser at 28 prosent av selskapa har ei årleg omsetning på under 25 000 kroner og må følgeleg karakteriserast som ein biaktivitet for dei involverte aktørane. Ytterlegare 25 prosent av selskapa har ei omsetning mellom 25 000 og 250 000. Også for mange av desse er inntektene for små til å gi eit levebrød. I den andre enden av skalaen finn vi at rundt 24 prosent av selskapa har omsett for over 1 million kroner og at vel 5 prosent har ei omsetning på over 10 millionar.

Figur 2.5: Selskap fordelt etter omsetning, prosent (2009)

KAPITTEL 3

NORSK FILMPOLITIKK PÅ NASJONALT OG REGIONALT NIVÅ

Medan norsk filmpolitikk tradisjonelt har handla om språk, kultur og identitet, har næringspolitiske omsyn vore den viktigaste drivkrafta bak etableringa av dei regionale filminstitusjonane. Ved å leggje til rette for filmproduksjon i regionane, ønskte regionale utviklingsaktørar å skape arbeidsplassar, bulyst og merksemd. Regionane sitt inntog på den filmpolitiske arenaen skapte difor ikkje berre ei spenning mellom sentrum og periferi, men også mellom kulturpolitikk og næringspolitikk. Vestlandet var tidleg ute i denne utviklinga med etableringa av Vestnorsk Filmsenter og Filmfondet Fuzz i Bergen og Filmkraft Rogaland i Stavanger.

Omlegginga av filmpolitikken i 2007/2008 gav dei regionale filminstitusjonane ein formell plass blant dei andre filmpolitiske verkemidla i Norge. Men omlegginga var varsam. Berre kvar tiande statlege filmkrone har sidan omlegginga blei gjennomført blitt kanalisert gjennom dei regionale institusjonane. Av denne eine krona går om lag ein tredjedel til Vestlandet. Samstundes viser oversikter over løyvingane til Norsk Filminstitutt at hovudtyngda av dei sentralt disponerte midlane går til selskap i Osloregionen, i alle høve når det gjeld midlar til produksjon for kino og TV. Alt i alt har dette skapt eit støtte- og finansieringssystem som sementerer den sterke geografiske konsentrasjonen av den norske filmbransjen og som gjer det vanskeleg for ein filmregion som Vestlandet å byggje seg opp.

FILM SOM NASJONSBYGGING ELLER REGIONAL VEKSTSTRATEGI

Som i dei fleste andre land i Europa har filmpolitikken i Norge i all hovudsak vore styrt av nasjonale omsyn. Alle viktige filminstitusjonar har vore nasjonale og nesten utan unntak lokaliserte i hovudstadsområdet. Filmpolitikken har også vore formulert i nasjonale og kulturelle termar. *“Film handler om identitet, felleskap og tilhørighet”,* heiter det i innleiinga til Veiviseren. *“Det er derfor viktig at det legges til rette for at det kan produseres gode norske filmer som fremmer norsk språk, kultur og fortellertradisjon.”*¹¹ Film er med andre ord eit viktig element i det norske nasjonsbyggingsprosjektet. Det handlar om å fremje norsk kultur og identitetskapande kulturuttrykk som ei motvekt mot internasjonal kulturdominans.

Dei regionale filminstitusjonane som har vakse fram i Norge det siste tiåret, har eit anna utgangspunkt. Dei er for det første etablerte av lokale og regionale myndigheter. Det er politikarar og utviklingsaktørar i kommunar og fylkeskommunar som på denne måten har villa nytte filmproduksjon til å nå eigne lokal- og regionalpolitiske mål. For det andre er regionane si satsing på filmnæring og filmproduksjon i mindre grad kulturpolitisk motivert. Målet for arbeidet er i staden å skape

¹¹ Veiviseren, s. 7.

næringsaktivitet og arbeidsplassar, og å gjere stader og regionar meir attraktive som bustad og turistdestinasjonar.

Dei nye regionale filminstitusjonane, som etter kvart har stilt krav om å vere med i fordelinga av offentlege midlar til filmproduksjon, har difor ikkje berre skapt ei spenning mellom sentrum og periferi på det filmpolitiske området. Dei har også introdusert film som eit næringspolitisk interessefelt til skilnad frå dei kulturpolitiske omsyna som fram til no har dominert den norske filmpolitikken. Dei to dimensjonane - sentrum versus periferi og kultur versus næring - er difor viktige å ha med for å forstå diskusjonen rundt, og endringane av, norsk filmpolitikk i løpet av det siste tiåret.

Utviklinga i Norge har klare parallellar til utviklinga andre stader i Europa, ikkje minst Sverige og Danmark. I fleire land har lokale og regionale myndigheiter etablert filmsenter og filmfond. Dette har ofte skjedd i perifere regionar og i byar og tettstader der nedgang i tradisjonell industriverksemd har skapt arbeidsløyse og behov for nye arbeidsplassar. Filmproduksjon og andre kreative næringar har blitt brukt som eit middel til å skape ny verksemd og til å snu negative utviklingstrendar.

Roger Blomgren, som har gjort omfattande studiar av svensk filmpolitikk, ser framveksten av regionale filminstitusjonar i lys av den nyregionaliseringa som har funne stad i Europa dei siste to tiåra. Dette er ei utvikling der den tradisjonelle nasjonalstaten har mista makt og mynde både til overnasjonale aktørar som EU og til aktive og kravstore regionar innanfor nasjonalstaten sine egne grenser. Men Blomgren legg også stor vekt på regionane si evne til å endre filmpolitikken sine spelereglar, både ved etablering av nye institusjonar og ved å snakke om film i næringspolitiske termar.¹²

REGIONALE FILMINSTITUSJONER

Vestlandet var tidleg ute når det gjeld etablering av regionale filminstitusjonar. Vestnorsk filmsenter blei etablert i Bergen i 1994 med Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune som eigarar. På dette tidspunktet var det berre i Nord-Norge at det fanst ein tilsvarande institusjon, Nordnorsk filmsenter i Honningsvåg som var oppretta allereie i 1979.

Etter årtusenskiftet er det blitt etablert regionale filmsenter over heile landet. Eit av desse er Filmkraft Rogaland som blei starta opp i Stavanger i 2006 med Rogaland fylkeskommune og kommunane i Stavangerregionen som eigarar. Med dette fekk vi også ei institusjonell deling av Vestlandet. Vestnorsk filmsenter hadde som opphavleg mål å arbeide for heile regionen og hadde dei første åra ei deltidstilling knytt til eit kontor i Stavanger. Medan Filmkraft etter kvart overtok ansvaret for arbeidet i Rogaland, har Vestnorsk filmsenter underteikna samarbeidsavtalar med Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

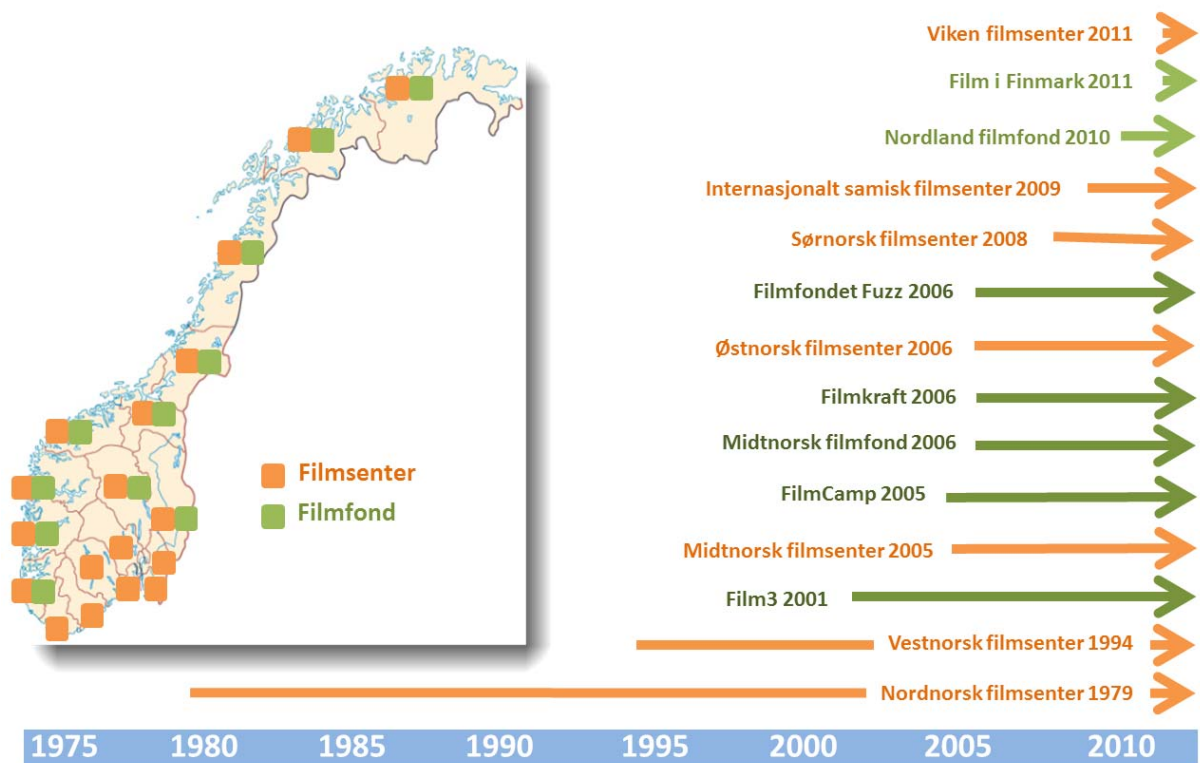
Det siste tilskotet til utviklinga av regionale filminstitusjonar er Viken filmsenter i Drammen (2011) som har ansvaret for utviklinga av filmnæringa i Østfold, Akershus, Buskerud og Vestfold. Med denne etableringa er det faktisk berre Oslo som ikkje er direkte knytt til eit regionalt filmsenter (sjå figur).

¹² Blomgren, Anna-Maria og Roger Blomgren: *Den svenska filmpolitikens regionalisering eller Varför det går så bra för Film i Väst?*. Högskolan i Trollhättan/Uddevalla.

Parallelt med utviklinga av regionale filmsenter er det også blitt etablert regionale filmfond fleire stader i landet. Medan filmsentera primært jobbar med bransjeutvikling og støtte til kort- og dokumentarfilm, er dette institusjonar som er oppretta for å hjelpe til i finansieringa av kommersielle filmproduksjonar, først og fremst spelefilm og TV-drama. Det første regionale filmfondet i Norge, Film3, blei etablert på Lillehammer i 2001 etter modell frå Film i Väst i Sverige. Vestlandet kom etter i 2006 då Bergen kommune tok initiativet til opprettinga av Filmfondet Fuzz. Parallelt til utviklinga på filmsenterområdet har Fuzz etablert eit samarbeid med Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. I Rogaland vart fondsfunksjonen lagt inn under Filmkraft som i fleire år fungerte både som senter og fond. I 2012 blei filmfondet skilt ut i et eige selskap, Filmkraft Invest, men er framleis tett integrert med senterdelen av verksemda og med delt leiarskap.

Per i dag er heile landet, med unntak av Sørlandet og fylka langs Oslofjorden, knytt til eit regionalt filmfond. Dei to siste tilskota kom i nord, der Nordland Filmfond og Film i Finnmark blei etablert i høvesvis 2010 og 2011.

Figur 3.1: Regionale filminstitusjonar i Norge, etableringstidspunkt og geografisk verkeområde

Ein tredje funksjon, som i mindre grad er skilt ut i eigne regionale institusjonar, er filmkommisjonsverksemd. Ein filmkommisjon si oppgåve er å arbeide for at i første rekkje utanlandske produsentar vel å leggje produksjonane sine til regionen. Dette blir gjort ved å marknadsføre attraktive innspelingstader og å spreie informasjon om kompetanse, infrastruktur og eventuelle finansieringsordningar i regionen.

I 2002 ble det oppretta ein norsk filmkommisjon med sete i Bergen med ansvar for å trekkje utanlandske filminspelningar til heile landet. Då dei sentrale filminstitusjonane i Norge blei reorganisert i kjølvatnet av Veiviseren, blei denne kommisjonen flytt til Oslo og lagt inn under nyskapinga Norsk Filminstitutt. Vestnorsk Filmsenter tok då initiativet til opprettinga av Western

Norway Film Commission (WNFC) med ansvar for å trekkje nasjonale og internasjonale filmminspelningar til Vestlandet. WNFC er organisert som eit prosjekt under Vestnorsk Filmsenter, men kostnadene ved drifta er delt mellom fylkeskommunane i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

I Rogaland blei det i ei periode drive eigen filmkommisjonsverksemd som eit prosjekt under Filmkraft. Andre stader i landet er denne verksemda organisert saman med dei regionala filmfonda. Dette gjeld Midtnorsk Filmfond, Film3 og FilmCamp (Troms). Også når det gjeld regional filmkommisjonsverksemd er såleis heile landet, med unntak av Sørlandet og fylka på begge sider av Oslofjorden, representert.

REGIONANE SIN PLASS I DEN NASJONALE FILMPOLITIKKEN

Omlegginga av den norske filmpolitikken i kjølvatnet av Veiviseren i 2007-2008 hadde to sentrale kjenneteikn. På den eine sida blei ei rekkje statlege filmpolitiske verkemiddel samordna i det nye Norsk filminstitutt.¹³ Dette var motivert av eit ønskje om større slagkraft og ein meir effektiv ressursbruk, men representerte samstundes ein sterk konsentrasjon av makt og verkemiddel i ein organisasjon. På den andre sida gav Veiviseren dei regionale filminstusjonane ein formell plass i den nasjonale filmpolitikken. Rett nok fekk den regionale filmsatsinga ein fast plass på statsbudsjettet allereie i 2005, men med iverksetjinga av tilrådingane i Veiviseren auka tildelingane og rollefordelingane mellom dei statlege og dei regionale støtte- og finansieringsordningane blei klarare definert. Omlegginga fall saman med gjennomføringa av Kulturløftet I som førte til ein kraftig vekst i dei samla midlane som stod til disposisjon til filmproduksjon.

Regionaliseringa av den norske filmpolitikken må likevel kunne karakteriserast som varsam, i alle høve om ein samanliknar med dei meir omfattande endringane som hadde skjedd i Sverige nokre år tidlegare.¹⁴ Utfallet var også eit resultat av ei sterk tautrekking mellom ei regionvenleg og ei meir sentralistisk retning. Begge retningane var samde om at regionane skulle spele ei rolle i utviklinga av norsk film, men det var stor usemje om korleis denne rolla skulle avgrensast. Særleg var det strid om dei regionale filminstusjonane sin plass når det gjaldt finansieringa av spelefilm. Medan regjeringa sitt primære mål var at all spelefilmproduksjon skulle finansierast gjennom Norsk filminstitutt, ville opposisjonen at dei regionale filminstusjonane også skulle kunne kanalisere dei midlane dei rådde over, til slike produksjonar.

To utsegner frå opposisjonen under handsaminga i Stortinget like før sommarferien 2007 illustrerer denne motsetninga:

¹³ Dette var tidlegare Norsk filminstitutt, Norsk filmfond, Norwegian Film Commission og Norsk filmutvikling.

¹⁴ I den svenske filmavtalen frå 2000 blei det slått fast at minst 20 prosent av budsjettet til det svenske filminstituttet skulle kanalisertast til regionane.

Olemic Thommessen (H):

“... det er i [de regionale] fondene man har kimen til det å få en egen programtenkning, et eget finansieringsgrunnlag – kort og godt egne lokalt baserte prosesser som ikke nødvendigvis følger pisken etter de trendene som Oslo-miljøet representerer.”¹⁵

Trine Skei Grande (V):

“De regionale fondene var jo der nettopp for å være den regionale makten og motmakten. Det å begrense deres makt innenfor filmverdenen tror jeg er en ganske skummel vei å gå.”¹⁶

Kompromisset som blei nådd, fastslo at dei regionale fonda, som ei prøveordning, skulle tildelast midlar over statsbudsjettet. Ordninga kravde at det blei tilført ein like stor sum friske regionale midlar og at sjølve drifta av fonda skulle finansierast av regionane. Midlane skulle plasserast i kommersielle filmformat som spelefilm og produksjonar for fjernsyn. Medan fonda stod fritt til å plassere dei regionale midlane i alle typar produksjonar, kunne den statlege løyvinga berre plasserast i filmar som ikkje hadde motteke produksjonsstøtte frå NFI.

Også dei regionale filmsentera skulle driftast lokalt. Sentera ville få ei løyving over statsbudsjettet (slik dei hadde gjort det sidan 2005). Det statlege tilskotet skulle nyttast til talentutvikling, kompetansebygging og bransjetiltak og til støtte til filmproduksjon innanfor mindre kommersielle format som kortfilm og dokumentarfilm. I tillegg kunne midlane nyttast til utvikling av manus til spelefilm, men ikkje til produksjon av desse filmane. Når det gjaldt dei regionale filmsentera, blei det ikkje stilt krav til regional motyting på same måte som for fonda.

Vedtaka i Stortinget gav ingen signal om kor stor del av dei statlege filmlyyvingane som skulle kanalisert til regionane. Dette ville bli avgjort i framtidige budsjettprosessar. Tabell 3.1 gir ei oversikt over dei løyvingane som er blitt gjort over statsbudsjettet til Norsk filminstitutt (post 50) og til den regionale filmsatsinga (post 73). Dei regionale midlane er i tillegg delt i løyvingar til senter og til fond. Merk at ingen av desse summene inkluderer midlar til drift. Dette handlar berre om dei midlane som NFI og dei regionale institusjonane har til rådvelde for dei ulike støtteordningane dei disponerer.¹⁷

¹⁵ Referat frå møte i Stortinget tysdag den 12. juni 2007, sak nr. 14

¹⁶ ibid

¹⁷ Merk at NFI i tillegg til post 50 også disponerer andre postar til ulike filmtiltak. I budsjettframlegget for 2014 gjeld dette først og fremst post 51 Audiovisuelle produksjonar som er TV2 sitt avtalefesta bidrag til filmproduksjon (10,5 mill.).

Tabell 3.1: Løyvingar over statsbudsjettet til statlege og regionale tilskotsordningar (i 1000 kroner)¹⁸

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Statlege tilskotsordn.(post 50)	241 631	264 232	292 232	327 381	367 857	389 361	412 931	436 501	409 000
Regional filmsatsing (post 73)	18 393	24 296	27 296	37 296	42 296	46 307	51 743	53 451	56 948
Senter	13 465	14 247	16 796	26 796	31 796	35 807	41 243	42 951	46 081
Fond	4 928	10 049	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500	10 867
Totalt	260 024	288 528	319 528	364 677	410 153	435 668	464 674	489 952	465 948

Tala viser at visjonane frå kulturløftet i stor grad har blitt realisert. Totalt for perioden 2006 til 2013 aukar løyvingane over post 50 og 73 med rundt 230 millionar kroner, det vil seie ein samla nominell vekst på vel 88 prosent. Budsjettveksten var særleg stor i perioden 2007 til 2010 då den årlege auken låg rundt 14 prosent. I dei siste åra har veksten vore om lag seks prosent per år og i 2014 får ein altså det første året med tilbakegang sidan 2006.

Veksten har vore noko høgare i regionane enn for NFI. Regionane sin del har auka svakt frå 7,1 prosent i 2006 til rundt 11 prosent mot slutten av perioden. Regionane sin del gjer eit nytt hopp til 12,1 prosent i 2014 fordi heile kuttet i budsjettet fall på post 50 (jfr. tabell 3.1). Men det høyrer også med til historia at talet på regionale filminstusjonar har auka i løpet av denne perioden. Mellom anna kom det nystarta Viken filmsenter for første gong inn på budsjettet i 2012. Den regionale løyvinga har såleis blitt fordelt på eit aukande tal institusjonar.

Tabell 3.2: Løyvingar over statsbudsjettet til statlege og regionale tilskotsordningar (i prosent av samla løyving)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Statlege tilskotsordn.(post 50)	92,9	91,6	91,5	89,8	89,7	89,4	88,9	89,1	87,8
Regional filmsatsing (post 73)	7,1	8,4	8,5	10,2	10,3	10,6	11,1	10,9	12,2
Senter	5,2	4,9	5,3	7,3	7,8	8,2	8,9	8,8	10,0
Fond	1,9	3,5	3,3	2,9	2,6	2,4	2,3	2,1	2,2

Alt i alt er det såleis ein relativt liten del av dei samla midlane til norsk filmproduksjon som blir kanalisert gjennom dei regionale filminstusjonane. Samstundes viser analyser av tildelingane frå NFI at den store tyngda av dei sentralt fordelte midlane går til selskap som er lokaliserte i Osloregionen. Dette er illustrert i tabell 3.3 som viser korleis løyvingane til NFI frå 2010 er delt mellom produksjonsselskap frå Oslo/Akershus og andre delar av landet.

¹⁸ For alle år med unntak av 2014 er tala frå saldert budsjett. Tala frå 2014 er Solberg-regjeringa sitt reviderte statsbudsjett. I budsjettet for 2014 lagt fram av Stoltenberg-regjeringa var løyvinga til post 50 441 millionar kroner. Denne blei redusert med 32,5 millionar i det nye budsjettforslaget som blei lagt fram 8. november.

Tabell 3.1: Løyvingar frå NFI i 2010, alle typar, fordelt etter produksjonsselskapet si hovudkontoradresse (prosent)¹⁹

	Kinofilm, inkl. dokumentar	TV-drama	Kortfilm	Dokumentar -film	Interaktive produksjonar, spill	Medlemmar i Produsent- foreininga
Oslo/Akershus	86,7 %	96,3 %	75,0 %	56,3 %	58,0 %	63,0 %
Resten av landet	13,3 %	3,7 %	25,0 %	43,7 %	42,0 %	37,0 %

Når det gjeld dei mest kommersielle formata, kinofilm og TV-drama, gjekk høvesvis berre 13,3 og 3,7 prosent av løyvingane til selskap som er lokaliserte utanfor Osloregionen. For kortfilm og dokumentarfilm er fordelinga noko jamnare. Det same gjeld løyvingane til dataspel.

I tabellen ser vi også korleis medlemmane til Norske film- og tv-produsenters foreining er fordelt mellom dei to delane av landet. Fordi dei aller fleste selskapa som tek del i konkurransen om midlane frå NFI er medlemmar av denne foreininga, gir dette eit godt bilete av korleis den relevante delen av bransjen er fordelt. Filmregionane utanfor Oslo og Akershus får med andre ord ein langt mindre del av løyvingane frå NFI til kommersielle filmformat enn kva talet på produksjonsselskap skulle tilseie.

Eit stykkje på veg kan dette forklarast med at produsentane frå Osloregionen har ein noko høgare søknadsfrekvens enn selskap frå andre delar av landet. Medan selskapa frå Oslo og Akershus i gjennomsnitt sende inn 6,25 søknader i 2010, var det tilsvarande talet for selskap på Vestlandet 5,7. Dette er likevel ikkje nok til å forklare dei skilnadene som kan observerast. Sjansane for at ein søknad endar opp med ei tildeling er altså større for selskap frå Oslo og Akershus enn for selskap frå ein av dei andre filmregionane.

Kva som er dei grunnleggjande årsakene til desse systematiske variasjonane i tildelingsprosent, er vanskeleg å avgjere. Ei mogleg forklaring er sjølvstakt at talent og skaparkraft, og dermed også kvaliteten på søknadene, ikkje er jamt fordelt mellom produsentmiljøa i de ulike regionane. Ei anna tolking, som produksjonsmiljøa i Bergensregionen ofte har peika på, er at NFI si geografiske lokalisering midt i tyngdepunktet for den norske filmnæringa i noko grad er med på å styre tildelingspraksisen. Vi skal ikkje her ta stilling til partsinnlegg av denne typen, men det er likevel ikkje eit ukjent fenomen at nærleik til dei som tek avgjerslene aukar sjansen for å bli høyrd. Dette treng ikkje å handle om ein medveten fordelingspolitikk. Ei like plausibel forklaring er at tette geografiske miljø og nettverk utviklar ein umedveten og ofte stilleiande semje om korleis stil, kulturelle uttrykksformer og kvalitet skal vurderast og at dette over tid påverkar dei avgjerslene som blir tekne.

Tabell 3.3 viser fordelinga av dei regionale midlane mellom dei ulike regionale filminstitusjonane. Midlane til filmsentera blir fordelt etter ein kriteriemodell som blei teken i bruk i 2012. I denne modellen tel folketalet 60 prosent og aktivitet, hovudsakeleg basert på bransjestorleik, 40 prosent.²⁰ Då den nye modellen blei teken i bruk, blei det sett som føresetnad at ingen av aktørane skulle få mindre tildelt enn tidlegare. Vi ser likevel at begge dei to sentera på Vestlandet, Vestnorsk og

¹⁹ Tabellen byggjer på analyser gjort i *For en neve dollar mer* og omhandlar tildelingar i året 2010. Vi har ikkje gjort nye utrekningar for seinare år, men Vestlandet har kome noko betre ut på kinofilmområdet med fleire tildelingar til mellom andre Meir Film med adresse i Bergen (og Tromsø).

²⁰ Når det gjeld folketalskriteriet, er det også teke omsyn til folketettleik og sentralitet. Folketalet i dei tre nordlegaste fylka er såleis ganga med 2, medan folketalet i dei sentrale austlandsområda er ganga med 0,5.

Filmkraft, har tapt på omlegginga både relativt og nominelt. I 2013 gjekk akkurat 30 prosent av den samla løyvinga til regionale filmsenter til Vestlandet, mot 31,5 prosent i 2012.

	2012		2013	
Filmsenter				
Vestnorsk filmsenter	8 267	20,0 %	8 200	19,1 %
Filmkraft Rogaland (senter)	4 757	11,5 %	4 700	10,9 %
Nordnorsk filmsenter	8 217	19,9 %	8 200	19,1 %
Midtnorsk filmsenter	4 750	11,5 %	5 000	11,6 %
Østnorsk filmsenter	3 872	9,4 %	4 000	9,3 %
Sørnorsk filmsenter	4 517	11,0 %	4 500	10,5 %
Viken filmsenter	4 100	9,9 %	5 300	12,3 %
Internasjonalt samisk films.	2 763	6,7 %	3 051	7,1 %
SUM	41 243	100,0 %	42 951	100,0 %
Filmfond				
Fuzz	2 500	23,8 %	2 500	23,8 %
Filmkraft Rogaland (fond)	2 000	19,0 %	2 000	19,0 %
Midtnorsk filmfond	2 000	19,0 %	2 000	19,0 %
Film3	2 500	23,8 %	2 500	23,8 %
FilmCamp	2 500	23,8 %	2 500	23,8 %
SUM	10 500	100,0 %	10 500	100,0 %

Både totalsummen og fordelinga til dei regionale fonda har lagt fast sidan prøveordninga med statleg støtte blei innført. Dette er ei pragmatisk fordeling med små variasjonar mellom fonda. Ei evaluering frå 2011 slår fast at dei regionale fonda har nådd dei måla som var fastsett for ordninga og foreslår samtidig ein ny fordelingsmodell som i større grad tek omsyn til bransjestorleik og fonda sine evner til å mobilisere regional kapital.²¹ Modellen, som per dags dato ikkje er teken i bruk, ville truleg føre til ei merkbar endring i fordelinga av midlar mellom regionane. Truleg ville Vestlandet samla sett kome godt ut av denne omlegginga.

Om vi ser løyvingane til senter og fond i samanheng, går vel 32 prosent til Vestlandet. Til samanlikning er omlag 35 prosent av den regionale filmbransjen og nærare halvparten av den økonomiske aktiviteten lokalisert på Vestlandet (jfr. figur 2.3).

²¹ Ryssevik, Jostein og Turid Vaage (2011): *For en neve dollar mer. En evaluering av den statlige støtten til regionale filmfond*. Ideas2evidence rapport 9/2011.

KAPITTEL 4

KVIFOR REGIONAL FILMPOLITIKK?

I dette kapitlet ser vi nærare på film som regional utviklingsstrategi. Filmproduksjon har ei rekkje positive ringverknader. Filmproduksjon er i seg sjølv ei kulturnæring som gir arbeid og inntekt til produksjonsselskap og uavhengige filmarbeidarar. Store filmproduksjonar genererer også betydelege vare- og tenestekjøp frå lokalt næringsliv. Filmar som når eit stort publikum vil også eksponere regionen for potensielle tilreisande og såleis kunne ha positive langsiktige effektar for reiselivsnæringa. I tillegg kan filmproduksjon og ferdige filmar gjere ein stad meir attraktiv som ein stad å bu og arbeide og være med å styrkje den regionale samkjensla og identiteten.

Ein god regional filmpolitikk bør både leggje til rette for at det blir utvikla ein robust og levedyktig lokal filmbransje og at produksjonar frå andre delar av landet og frå utlandet blir spelte inn i regionen. Å satse på ein organisk og stegvis vekst i den regionale filmbransjen åleine har ofte vist seg vanskeleg å gjennomføre i praksis. Samstundes vil regionen som innspelingsstad for eksterne produksjonar bli meir attraktiv om det finst ein variert og kompetent lokal filmbransje som kan ta del i desse produksjonane. Vi vil difor tale for ein godt balansert kombinasjon av desse vekststrategiane.

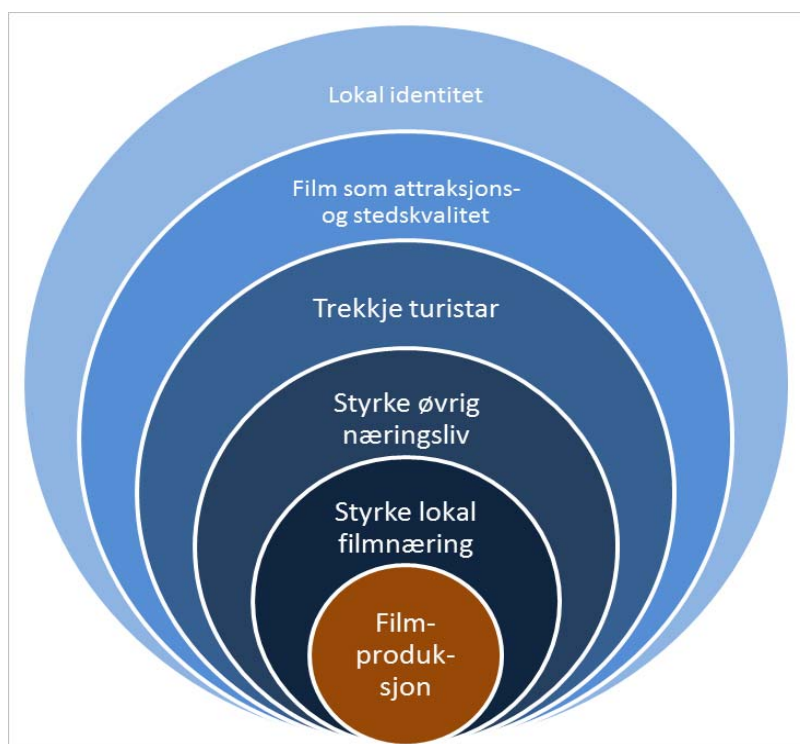
Den største utfordringa for den vestlandske filmbransjen er å nå eit produksjonsvolum som er stort nok til å gi rimeleg kontinuerleg sysselsetting og inntekt for dei involverte aktørane. På grunn av manglande kontinuitet blir periodar med vekst avløyst av periodar med hjerneflukt og tilbakegang. Dette har skapt eit syklisk utviklingsmønster der regionen aldri når den kritiske massen av produksjon som skal til for å skape ein levedyktig bransje. Det må vere eit vesentleg mål for ein ny regional filmpolitikk å få dette til.

Vestlandet har eit godt utbygd apparat av verkemiddel på filmområdet. Dette gjeld regionale filmsenter, regionale filmfond og filmkommisjonsverksemd. Men alle desse regionale institusjonane er splitta i to sett, eit for Rogaland og eit for dei tre andre fylka. Sjølv om kvar enkelt regional institusjon er velfungerande, har det samla verkemiddelapparatet ikkje vore nok til å bryte ut av utviklingsmønsteret som er skildra over. Ei styrking og samordning av dei regionale verkemidla på filmområdet ser difor ut til å vere naudsynt.

FILM SOM REGIONAL VEKSTSTRATEGI

Det er ikkje utan grunn at mange regionar, både i Norge og elles i Europa, ser lokal filmproduksjon som ein reiskap for vekst og utvikling. Det ser ut til å vere allment akseptert at film og filmproduksjon har ei rekkje positive ringverknader både når det gjeld nærings- og stadutvikling. Dei viktigaste av desse verknadane er illustrert i figur 4.1:

Figur 4.1: Nærings- og samfunnsmessige ringverkander av filmproduksjon

Lokal filmproduksjon gir for det første arbeid og kompetanse til lokale produksjonsselskap og filmarbeidarar. Den direkte sysselsettingseffekten vil sjølvsagt vere størst når produksjonane har sitt utspring i lokale produksjonsmiljø. Men også når produsentar frå andre regionar eller utlandet vel å leggje produksjonane sine til regionen, vil lokale selskap og filmarbeidarar kunne få arbeid. Slike eksterne prosjekt er også verdifulle med tanke på å byggje opp lokal kompetanse.

Utsiktene til å skape fleire arbeidsplassar i filmnæringa er likevel ikkje den einaste grunngevinga for dei regionale filmsatsingane, og kanskje heller ikkje den viktigaste. Rekna i talet på sysselsette, er film ei lita næring både nasjonalt og regionalt. For lokale og regionale utviklingsaktørar veg nok difor dei indirekte effektane på andre delar av næringslivet minst like tungt. Større filminnspelningar legg igjen store pengebeløp i dei regionane dei finn stad. Dette gjeld i første rekkje tenester som hotell og catering, men også transportnæringa og ulike handverkstenester vil normal oppleve auke i etterspurnaden under større filminnspelningar. Det er vanleg å rekne med at mellom 40 og 50 prosent av ein film sitt samla produksjonsbudsjett blir lagt igjen i den regionen innspelinga finn stad, delt mellom kjøp av tenester frå den lokale filmbransjen og andre delar av næringslivet. Når ein veit at gjennomsnittsbudsjettet for norske spelefilmar er over 20 millionar kroner²² og at utanlandske filmar har eit budsjett som langt overgår dette, handlar det om betydelege summer.

Filminnspelningar kan også auke tilstrøyminga av turistar ved å gjere ein stad eller eit landskap kjent for eit stort nasjonalt og kanskje også internasjonalt publikum. Stjernedømet som gjerne blir trekt fram, er New Zealand som har opplevd ei sterk filmdriven turisme i kjølvatnet av Ringenes Herretrilogien. Det vert også hevda at det kvart år kjem fleire hundre tusen indiske turistar til Sveits fordi fjellandet har vore nytta som bakgrunnskulisse i fleire større Bollywood-produksjonar²³. Tilsvarende

²² Gjennomsnittsbudsjettet for alle fiksjonsfilmar som fekk støtte frå NFI i 2012 var 21 millionar kroner.

²³ Innovasjon Norge: Reiselivsnytt nr.4 juli/august 2005

har Ystad i Sverige observert ein merkbar Wallander-effekt og Stockholm ein Salander- eller Millenium-effekt. Og i bydelen Notting Hill i London ruslar turistane framleis rundt og leitar etter «den blå døra» og andre artefaktar frå filmen med same namn.

Eit norsk døme er filmen «Jeg er Dina» som i følgje Hamarøy kommune førte til ei fleirdobling av turiststraumen frå Danmark. I den same landsdelen blei det også observert ein markert Himmelblå-effekt i kjølvatnet av den populære TV-serien som blei spelt inn på øya Ylvingen på Helgelandskysten. Derimot ser det ikkje ut til at dei 12 filmane om Varg Veum har skapt ein tilsvarande turiststrøm til Bergen slik mange såg for seg.

Film som eksponerer ein stad, eller fortel lokale historier, kan verke på to nivå. Filmen kan for det første skape merksemd og gjere dei positive eigenskapane til staden, enten dette er natur, arkitektur, gateliv eller autentisitet, kjende for eit større publikum. I ei verd der reiselivsdestinasjonar konkurrerer om nasjonal og internasjonal merksemd, kan ei slik eksponering ha ein betydeleg reklameverdi. Film er eit verknadsfullt medium som gjerne skapar eit ønskje om å oppleve det ein har sett. I tillegg til dette kjem det som av mange observatørar har blitt kalla «legend tripping» – ein slags moderne variant av pilegrimsreise der målet er å vitje dei «heilage» stadane som ein forbind med ulike populærkulturelle personar, hendingar eller uttrykk. Her handlar det altså om å vitje konkrete plassar frå handlinga til filmen og å tråkke i filmheltane sine fotspor. Eit anna ord for dette er «setjetting».

At film kan skape merksemd og kanskje også reiselyst, er godt illustrert i dei følgjande Twitter-meldingane som blei lagt ut etter at filmen Trolljegeren (2010) blei vist i USA. Dette er ein film som byggjer på norske myter og som inneheld ei rekkje spektakulære naturscener hovudsakeleg spelt inn i Møre og Romsdal.²⁴

«Troll Hunter = Brilliant! Booking my ticket to Norway asap... Not that fussed if I don't see any actual trolls, but that landscape!»

«Mostly what I'm getting out of Trollhunter is that I really wanna visit Norway.»

«This is a movie that will make everyone who sees it want to go to Norway, everything in the movie just looks to incredibly inviting.»

«Watching Trollhunter, would freakin love to go Norway!»

Det er også blitt påpeikt at eit levande filmmiljø, saman med andre kulturnæringar, kan gjere ein by eller ein region meir attraktiv som ein stad å ta utdanning, bu eller jobbe. Dette perspektivet har røter i teorien til den amerikanske forskaren Richard Florida som hevdar at evna til å trekkje til seg kreative og høgt utdanna kunnskapsarbeidarar er den viktigaste føresetnaden for å skape vekst og utvikling i ein region. Kunnskapsrike og kreative menneske er ikkje berre motiverte av løn og karrieresjansar, men blir mellom anna også tiltrekt av eit pulserande og kreativt gateliv og eit mangfald av kulturelle uttrykk og opplevingar. Ei opphoping av menneske og verksemder som

²⁴ Døma er valde mellom fleire hundre tilsvarande meldingar samla inn av Sigmund Holm ved Vestnorsk Filmkommisjon.

lever av kultur, mellom anna filmproduksjon, er ein føresetnad for at ein stad skal ha slike kvalitetar.²⁵

På nasjonalt nivå har norsk filmpolitikk i stor grad handla om identitet, kultur og fellesskap. Men på same måte som norsk film kan vere med på å byggje ein norsk identitet og styrkje den norske samkjensla, kan film basert på lokale historier og lokale stemmer bidra til å byggje ein regional identitet og ei sterkare samkjensle mellom dei som bur i regionen. Dette er eit aspekt ved regional filmproduksjon som i europeisk samanheng har blitt særleg sterkt framheva i regionar som språkleg eller på andre måtar skil seg frå den dominerande kulturen i landet. Difor handlar heller ikkje film på regionalt nivå berre om næringspolitikk.

Effektane av regional filmproduksjon breier seg, som figur 4.1 illustrerer, som ringar i vatnet. Dei reelle effektane av dei ulike laga av ringverknader er likevel vanskeleg å talfeste. Til lenger vi flyttar oss frå kjernen i figuren, dess mindre handgripelege og testbare er dei samhengane som er skildra. Enkelte forsøk har likevel vore gjort på å estimere multiplikatorverknader av lokal filmproduksjon, det vil seie kor stor verdiskaping som kan påreknast for kvar krone som blir investert. Estimata varierer frå 1,3 til nærare fire, avhengig av kva type film ein ser på og kva direkte og indirekte effektar som er inkluderte i modellen.²⁶ Mellom anna finn ein nyare dansk studie ein multiplikatorverknad på 3,25. Modellen som denne studien byggjer på, inkluderer alle former for audiovisuell produksjon, også dataspel.²⁷ Men ingen av desse modellane tek omsyn til effektane av dei to yttarste laga av verknader i figur 4.1. Dette er effektar som det er særleg vanskeleg å talfeste.

REGIONAL FILMPRODUKSJON

Omgrepet regional filmproduksjon kan bety så mangt. Det kan til dømes bety at ein film er produsert av eit selskap frå regionen, at den er skapt av ein lokal manusforfattarar og/eller regissør, at mange filmarbeidarar frå regionen deltek i dei ulike fasane av produksjonen, at filmen blir spelt inn i regionen eller at filmen byggjer på ei lokal historie eller andre kulturelle særtrekk ved regionen.

Ofte vil konkrete filmproduksjonar ha mange eller alle av desse kjenneteikna. Til dømes var filmen *Nokas* (2010) produsert av eit selskap frå Bergen (tidligere Alligator Film), spelt inn i Stavanger med hjelp frå filmarbeidarar frå begge dei to byane og i tillegg basert på ei lokal historie. Den kunstnariske utforminga av filmen, både når det gjeld manus og regi, var derimot gjort av personar frå andre deler av landet.²⁸ I mange av filmene som har gitt opphavet til omgrepet Stavanger-bølgja, kjem derimot produksjonsselskapet frå Oslo, medan både manuskript og regi er i lokale hender. I tillegg har filmene eit sterkt lokalt preg både når det gjeld historie, landskap og dialektbruk. Men det fins også mange døme på filmar som har nytta Vestlandet som innspelingsstad og kulisse, men utan at filmen har noko anna tilknytning til regionen. Det gjeld til dømes den tyrkiske kinosuksessen *I saw the sun* (2009) som delvis er spelt inn i Bergen og Aurland, og filmen *Into the White* (2012) som er spelt inn i Stryn og på Stranda på Sunnmøre, i tillegg til i Skjåk i Oppland.

²⁵ Sjå Florida, Richard (2005) *Cities and the Creative Class*, New York, Routledge og Florida, Richard (2007) *The Flight of the creative class: the new global competition for talent*, New York, Collins

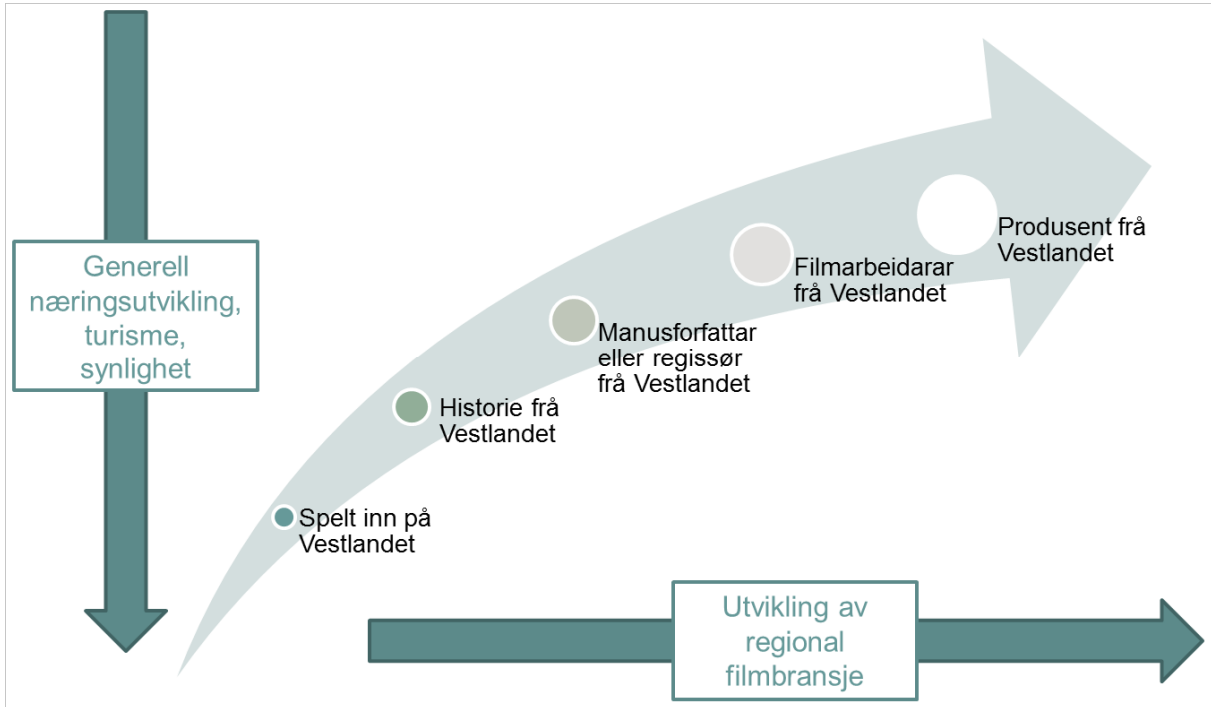
²⁶ Croy, W. Glen og Reid D. Walker (2003) *Rural Tourism and Film – Issues for Strategic Regional Development* in Hall, Derek, Lesley Roberts and Morag Mitchell (eds) *New Directions in Rural Tourism*, Aldershot, Ashgate

²⁷ Porse Nielsen, Anna og Hannes Jakobsen (2011), *Danske innholdsproducenters samfunnsøkonomiske effekt – film, TV og computerspil*

²⁸ Manuset og idéen til filmen er utvikla av Christopher Grøndahl og den er regissert av Erik Skjoldbærg.

Dei ulike formene for regional tilknytning kan ha svært ulike regionale effektar. Val av verkemiddel for å stimulere til regional filmproduksjon bør difor ta utgangspunkt i dei regionalpolitiske måla ein ønskjer å realisere. Dette er illustrert i figur 4.2:

Figur 4.2: Samanheng mellom ulike former for regional tilknytning og ulike regionalpolitiske mål

Dersom det langsiktige målet er å utvikle ein robust og levedyktig regional filmbransje, bør den regionale filmpolitikken utformast på ein slik måte at den gir lokale produsentar og filmskaparar ein sjanse til å realisere sine egne prosjekt. Det bør også leggjast til rette for at lokale filmarbeidarar i størst muleg grad får ta del i desse produksjonane og i eventuelle andre produksjonar som eksterne produsentar og filmskaparar spelar inn på Vestlandet. Filminnspelingar på Vestlandet utan medverknad frå den lokale filmbransjen kan i beste fall gi inspirasjon til eigen verksemd. Bransjebyggande effektar ut over dette kan ikkje påreknast.

Dersom målet derimot er å skape sysselsetting og utvikling i næringslivet generelt, er det mindre viktig at produksjonane involverer lokale produsentar og filmarbeidarar. Det viktigaste i denne samanhengen er at så mange produksjonar som mogleg blir lagt til Vestlandet med dei ringverknader i form av vare- og tenestekjøp frå det lokale næringslivet som dette fører med seg. Det kan til og med argumenterast for at etterspurnaden etter overnatting og andre relevante tenester vert større om heile filmmannskapet vert frakta inn frå andre deler av verda enn om storparten allereie er busett i regionen.

Noko av det same gjeld om målet for den regionale filmpolitikken er å marknadsføre regionen og skape grunnlag for auka turisme. Det som betyr noko i denne samanhengen, er at filmene som blir spelt inn, profilerer den regionale naturen, arkitekturen eller kulturen for eit så stort publikum som mogleg. Dette kan først og fremst skje gjennom filmar med potensielt høge sjåartal og gjerne internasjonale produksjonar som blir spreidde til mange land.

Men sjølv om dei to strategiane har ulike verknader og legg tilhøva til rette for å nå ulike regionalpolitiske mål, treng det ikkje vere ein motsetnad mellom dei. Tvert om kan det argumenterast for at ein robust og langsiktig regional filmpolitikk bør tuftast på ein kombinasjon av dei to strategiane.

Å satse på ein organisk og stegvis vekst i den regionale filmbransjen åleine, har ofte vist seg vanskeleg å gjennomføre i praksis. Den største utfordringa for ein lokal filmbransje vil alltid vere å ha mange nok filmar i produksjon til å gi rimeleg kontinuitet i etterspurnaden etter filmarbeidarar og tenesteleverandørar. Før bransjen når ein viss storleik, vil det alltid vere store svingingar i arbeidsmengda og lange periodar der dei som livnærer seg av film anten ser seg nøydde til å hoppe av eller let seg freiste til å flytte til stader der sjansane for interessante oppdrag er større. Når ein samtidig veit at filmproduksjon er ei kapitalintensiv verksemd med høg grad av risiko, skal det mykje til for å løfte bransjen over det kritiske nivået berre ved å satse på lokal produksjon. Eksterne produksjonar som blir lagt til regionen, kan i slike situasjonar auke etterspurnaden etter den lokale filmkompetansen og bidra til å skape ei meir robust og stabil sysselsetting.

Tilsvarande kan det vere vanskeleg for ein region utan ein lokal filmbransje å trekkje til seg produksjonar frå utsida. Fleire regionar vil ofte konkurrere om dei same produksjonane og det vil vanlegvis vere dei som kan tilby den beste totalpakken som vinn fram. Sjølv om produsentar på jakt etter eigna lokalitetar først og fremst er på utkikk etter spesielle landskap og miljø som vil kle filmen, vil dei også etterspørje hjelp frå lokale filmarbeidarar og kanskje også utstyr frå lokale utleigarar. Som vi skal sjå seinare, er også lokale finansieringskjelder og gunstige økonomiske ordningar ein del av denne totalpakken. Spektakulær natur er såleis sjeldan nok for å vinne fram i denne konkurransen, som like ofte er internasjonal som nasjonal.

Med andre ord; på same måte som den lokale filmbransjen vil kunne dra nytte av eksterne produksjonar, vil dei eksterne produksjonane kunne dra nytte av ein lokal filmbransje. Om både aktiviteten i den lokale filmbransjen og tilgangen på produksjonar frå utsida når eit visst nivå, vil dei difor kunne starte ein gjensidig forsterkande prosess som over tid vil leggje grunnlaget for ei positiv og berekraftig utvikling i filmregionen – ei utvikling som både vil kome den lokale filmbransjen og resten av næringslivet i regionen til gode.

REGIONAL KONKURRANSE, KRITISK MASSE OG HJERNEFLUKT

Norge er eit lite land og ein liten filmnasjon i europeisk samanheng. Sjølv om overføringane til film har auka sterkt dei siste åra, er ressursane likevel avgrensa. Det same er marknaden, om ikkje filmane maktar å nå eit internasjonalt publikum. Talet på norskproduserte spelefilmar ligg difor rundt 25 per år – eit tal som også er i tråd med regjeringa si målsetjing. I tillegg kjem dokumentarfilmproduksjon og produksjon for TV-marknaden.

Hovudtyngda av denne produksjonen er kontrollert av selskap lokalisert i Osloregionen, sjølv om talet på filmar som har blitt spelt inn i andre regionar har auka dei siste åra. Samstundes ser vi ein situasjon der heile landet konkurrerer om dei knappe ressursane og har etablert regionale filminstitusjonar for å stå sterkare i denne konkurransen. Truleg er dette ei likning som ikkje går opp. Dei samla ressursane og den totale produksjonen er ikkje stor nok til å leggje grunnlaget for ein berekraftig filmbransje i alle delar av landet. Sjølv om ein monaleg del av dei nasjonale produksjonsmidlane blei fordelt etter eit geografisk rettferdsprinsipp, ville det ikkje vere nok til å nå

det produksjonsvolumet som skal til for å skape ein robust og levedyktig filmbransje i alle filmregionane.

Som NFI sin Årsrapport for 2012 peikar på, har det dei siste åra skjedd ei gradvis konsolidering av den norske filmbransjen. Det er skapt «ein kjerne av uavhengige norske produksjonsselskap som er i meir eller mindre kontinuerleg produksjon av kinofilm.»²⁹ Dette er selskap som produserer ein til to kinofilmar i året og som får hovudtyngda av førehandsstønad frå NFI. Til dømes var dei 18 fiksjonsfilmane som fekk tildelt førehandsstønad i 2012, produsert av 12 ulike selskap.³⁰

Konsolideringa har skapt meir robuste og levedyktige produksjonsselskap og har utan tvil vore med på å profesjonalisere og styrkje den norske filmbransjen. Men fordi alle desse selskapa er lokaliserte i Osloregionen, har utviklinga også vore med på å forsterke den regionale ubalansen. Konsentrasjonen av selskap, økonomiske midlar og produksjonsaktivitet har skapt ei naturleg trekkraft mot sentrum som gjer det vanskeleg for regionane å halde på talenta. Følgjene av denne utviklinga er talande illustrert i dette hjertesukket henta frå eit brev frå ei gruppe produsentar og regissørar i Bergen til Bergen kommune:

“Spillefilmen er filmkunstens ”jumbojet”, og uten en realistisk sjanse for å kunne gjennomføre et kinofilmprosjekt i regionene, vil også svært mange av alle de lovende filmtalenter som regionen er full av, gjøre det eneste smarte karrierevalget de kan gjøre. De vil flytte til Oslo. Noe de også gjør, i hopetall. Vi har, gjennom mange års virke som filmarbeidere i Bergen kommune, vært med på å lære opp flere hundre filmarbeidere under produksjon i alle mulige formater. Hovedregelen er at idet de blir dyktige nok, flytter de til Oslo. Det er simpelthen ikke nok volum i Bergen til at de kan bli værende. Så begynner man på nytt.”

Utsegna viser kor vanskeleg det kan vere å byggje ein regional filmbransje og at suksess og framgang i ein periode ikkje er ein garanti for at utviklinga vil halde fram i eit like positivt spor i den neste. For å halde på talenta er det avgjerande at regionane har tilstrekkeleg produksjonsaktivitet til å skape kontinuitet i arbeidsmengde og inntekt. Om ikkje vil dei flinkaste og mest etterspurde flytte dit sjansane for interessante jobbar og ei sikker inntekt er større.

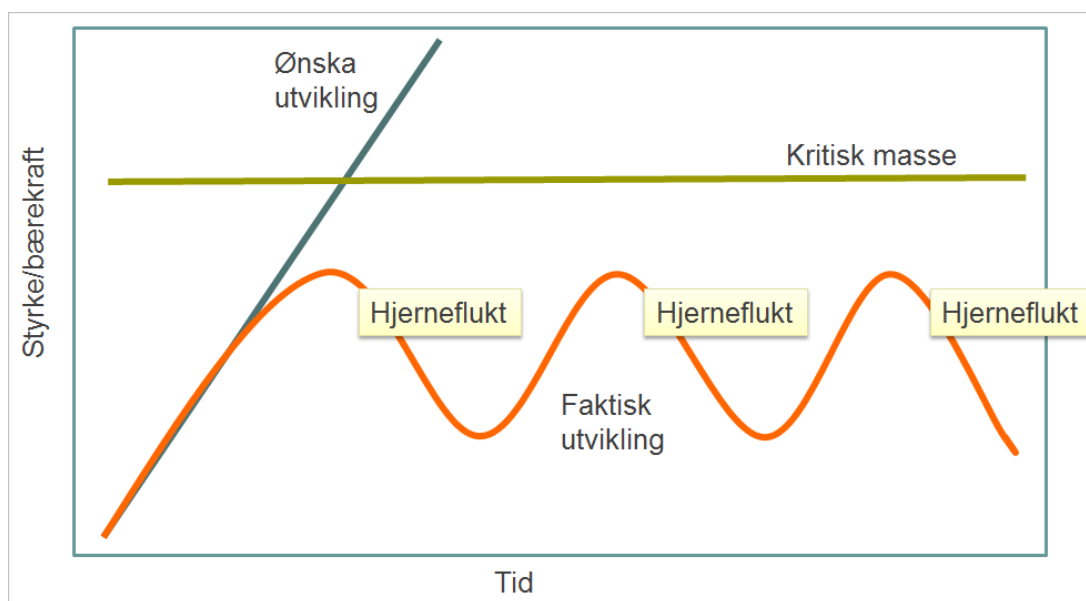
Og truleg er det dei mest utvikla og modne filmregionane som i sterkast grad vil oppleve denne trekkrafta. Det er i desse regionane at filmarbeidarane får dei største sjansane til å opparbeide seg etterspurd kompetanse og nettverk og kor svingingane i arbeidsmengda truleg er størst. Dette blir underbygd i ei undersøking til filmselskap og filmarbeidarar på Vestlandet frå 2009 der ein tredjedel av aktørane frå Hordaland seier at det er ein viss eller ein stor sjanse for at dei vil flytte verksemda ut av fylket. I dei andre fylka, der filmbransjen i utgangspunktet er noko svakare utvikla, er det langt færre som seier at dei vurderer å flytte.

Gitt desse mekanismane er det godt mogleg å sjå for seg ei utvikling der filmbransjen i ein region aldri vil nå den kritiske massen som skal til for å bli berekraftig. I staden vil vi få ei syklisk og sidelengs utvikling der periodar med vekst og framgang blir avløyst av periodar med stagnasjon og hjerneflukt slik det er illustrert i følgjande figur. Dette er ei utvikling som er i samsvar med tilstandsskildringa i sitatet over.

²⁹ Norsk Filminstitutt: Årsrapport 2012, s. 37

³⁰ Ibid, s. 26

Figur 4.3: Samanheng mellom ulike former for regional tilknytning og ulike regionalpolitiske mål

Å bryte ut av eit slikt syklisk og sidelengs utviklingsmønster er inga lett oppgåve. Som nemnd over, vil det heller ikkje vere mogleg for ein liten filmnasjon som Norge å løfte alle regionane ut av denne tilstanden. Dette talar for ei anna fordeling av dei samla ressursane enn den vi ser i dag, der brorparten blir kanalisert til hovudstadsregionen og resten blir smurd tynt utover resten av landet. Om ein ønskjer å skape ei motvekt mot ei Oslo-dominert filmnæring, må ein monaleg del av ressursane kanalisertast til den eller dei av regionane som har ein sjanse til å skape ein robust og livskraftig bransje. Vestlandet er utan tvil den mest naturlege kandidaten til ein slik posisjon.

DAGENS FILMPOLITISKE VERKEMIDDEL

Som vi har sett, er alle verkemidla som ein normalt forbind med ein regional filmpolitikk, allereie på plass på Vestlandet. Dette gjeld regionale filmsenter, regionale investeringsfond for film og regional filmkommisjonsverksemd. For alle dei tre funksjonane er ansvaret delt mellom to sett av institusjonar – Filmkraft i Rogaland og Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Western Norway Film Commission i dei tre andre fylka.

REGIONALE FILMSENTER

Dei regionale filmsentera utfører eit breitt spekter av funksjonar og fungerer både som eit regionalpolitisk verkemiddel og som ein del av statens regionale verkemiddelapparat på filmområdet.

- ◆ Den viktigaste oppgåva til sentera er å forvalte tilskot til utvikling og produksjon av kortfilm og dokumentarfilm. Sentera kan også gi tilskot til spelefilm og TV-drama, men berre til manus og utviklingsarbeid. Tilskota blir gitt som såkalla «mjuke» midlar, det vil seie utan krav om tilbakebetaling.
- ◆ Sentera driv ulike typar bransjebyggande tiltak, som kurs, konferansar, talentutvikling og nettverksbygging.

- ◆ Sentera er gitt eit særleg ansvar for satsinga på barn og unge for å sikre rekrutteringa til bransjen.³¹

Drifta av sentera er finansiert av dei regionale og lokale eigarane. Midlane til filmstøtte, bransjeutvikling og tiltak for barn og unge er løyvd over statsbudsjettet. I tillegg kjem løyvingar frå eigarane og eventuelle andre kjelder.

FAKTA: VESTNORSK FILMSENTER

Vestnorsk filmsenter er eigd av Bergen kommune (50 %) og Hordaland fylkeskommune (50 %) og har frå 2009 hatt ein samarbeidsavtale med Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal fylkeskommune. Senteret har hovudkontor i Bergen og eit avdelingskontor i Volda.

Drifta av senteret er delt mellom eigarar og avtalepartnerar på følgjande måte i 2012:

	Løyving til drift
Bergen kommune	1 400 000
Hordaland fylkeskommune	1 025 000
Sogn og Fjordane fylkeskommune	300 000
Møre og Romsdal fylkeskommune	971 000
SUM	3 696 000

Fram til 2011 var drifta også støtta av Stavanger kommune.

Vestnorsk filmsenter forvalta følgjande midlar til filmtiltak i 2012:

	Støtte til kortfilm og dokumentar, samt bransjetiltak	Støtte til manusutvikling for spelefilm og TV-drama
Kulturdepartementet (post 73)	8 267 000	
Bergen kommune	1 500 000	1 000 000
Hordaland fylkeskommune	500 000	500 000
SUM	10 267 000	1 500 000

FAKTA FILMKRAFT SENTER

Filmkraft senter er eigd av Rogaland fylkeskommune (50 %), Stavanger kommune (35 %), Haugesund kommune (10 %) og Randaberg kommune (5 %). Før fondsverksemda blei skilt ut som eit eige dotterselskap, Filmkraft invest, i 2012 var Filmkraft både eit regionalt filmsenter og eit investeringsfond for film.

³¹ Formalisert i *Handlingsplan for filmsatsingen på barn og unge 2009-2011*, utarbeida av Film & Kino og Norsk Filminstitutt på oppdrag frå Kulturdepartementet.

Driftstilskotet til morselskapet er delt mellom eigarar på følgjande måte i 2012:

	Løyving til drift
Rogaland fylkeskommune	4 056 000 ²
Stavanger kommune	1 530 000
Haugesund kommune	150 000
Randaberg kommune	25 000
SUM	5 761 000

Filmkraft Rogaland forvalta følgjande midlar til filmtiltak i 2012:

	Støtte til kortfilm og dokumentar, samt bransjetiltak	Støtte til manusutvikling for spelefilm og TV-drama
Kulturdepartementet (post 73)	4 757 000	
Eigarane		800 000 ³²
SUM	4 757 000	800 000

REGIONALE FILMINVESTERINGSFOND

Dei regionale filminvesteringsfonda si viktigaste oppgåve er å investere i filmproduksjon innanfor kommersielle format som kinofilm, TV-produksjon og dataspel. Investeringane blir normalt gjort på såkalla «harde» vilkår, det vil seie som toppfinansiering med krav om tilbakebetaling og eventuell del av overskot om produksjonen går i pluss. Fonda kan også gi tilskot på andre og «mjukare» vilkår om dei ønskjer det. Fonda vil normalt investere i produksjon, men vil også kunne gi tilskot til filmprosjekt under utvikling.

Drifta av fonda er finansiert av dei lokale og regionale eigarane. Fonda får eit årleg tilskot frå Kulturdepartementet til filmstøtte under føresetnad av at det blir tilført ein like stor sum friske regionale midlar. Det er ingen krav om at desse regionale midlane skal kome frå eigarane. Mellom anna har Filmfondet Fuzz fått tilført store summer frå private investorar (sjå nedanfor). Fordi dei fleste plasseringane blir gjort med krav om tilbakebetaling, vil delar av investeringskapitalen til fonda sirkulere og kunne nyttast i nye prosjekt etter om lag 1,5 år. Dette tyder at fonda normalt vil kunne ha meir til disposisjon enn dei årlege tilskota frå Kulturdepartementet og den regionale motytinga.

Dei regionale fonda har krav om å plassere midlane i filmprosjekt med ei regional tilknytning. Som vi diskuterte i byrjinga av kapitlet, kan dette bety mange ulike ting, men vil normalt krevje at ein stor del av filminnspelninga finn stad i regionen og at produksjonen gir arbeid til lokale filmarbeidarar. Samstundes vil fonda måtte prioritere produksjonar som også er interessante frå ein kommersiell

³² 800 000 av driftsmidlar frå eigarane er sett av til utvikling av spillefilm i 2012.

ståstad. Dette for å unngå at investeringskapitalen går tapt. Kravet om kommersielt potensial er naturleg nok størst i fond med private investorar, men også dei offentlege eigarane vil normalt ønskje at investeringane skal gå i balanse slik at midlane kan resirkulerast til nye prosjekt.

Balansen mellom kravet til regional tilknytning og investeringsobjekta sitt kommersielle potensial er vanskeleg og ei mogleg kjelde til konflikt. Dette gjeld særleg i situasjonar der tilgangen på kommersielt interessante regionale prosjekt er liten. Stort sett ser vi at dei regionale fonda legg sterkast vekt på den regionale tilknytninga når dei fordeler dei statlege midla, medan sjansane for å gå med overskot veg tyngre i disponeringa av dei regionale midla.

Dei regionale filmfonda driv ikkje direkte bransjebyggande tiltak, men spelar likevel ei pedagogisk rolle når det gjeld å utvikle filmselskapa sin kommersielle kompetanse. Ved å stille krav til gjennomtenkte finansierings- og marknadsplanar bidreg filmfonda til å profesjonalisere bransjen.

FAKTA: FILMFONDET FUZZ

Filmfondet Fuzz AS blei formelt etablert i 2006 med Bergen kommune som einaste eigar. Drifta av selskapet er fordelt mellom Bergen kommune og Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal fylkeskommune på følgjande måte i 2012.

	Løyving til drift
Bergen kommune	900 000
Hordaland fylkeskommune	650 000
Sogn og Fjordane fylkeskommune	250 000
Møre og Romsdal fylkeskommune	428 000
SUM	2 228 000

Sjølve investeringsfondet er organisert som eit indre selskap, drifta og administrert av Fuzz AS, som på si side er organisert som eit ideelt selskap. Det årlege tilskotet frå Kulturdepartementet, som i fleire år har lege fast på 2,5 millionar kroner, blir kanalisert til relevante regionale filmprosjekt gjennom det ytre selskapet. Dette er løyvingar som normalt ikkje blir tilbakebetalte. All annan investeringsverksemd skjer gjennom det indre selskapet og på kommersielle vilkår.

Investeringsfondet har per i dag ein investeringskapital på 27,4 millionar kroner. Av desse kjem 11,8 millionar frå Bergen kommune og resten frå private investorar. Kommunen har skote inn kapital i fleire omgangar, men under føresetnad av at Fuzz også klarar å få private investorar med på laget. Dette har vist seg å gå greitt. Den siste kapitalutvidinga fann stad i 2013 då Bergen kommune, i tråd med den opptrappingsplanen som blei signalisert i kommunen si eiga filmmelding frå 2011, plasserte 7,5 nye millionar i fondet.³³ Responsen frå gamle og nye private investorar til å skyte inn ein tilsvarande sum var svært god, og målet blei nådd i løpet av tre månader. Dette er også første kapitalutviding der private investorar frå andre landsdelar enn Vestlandet er med.

³³ I denne planen heiter det at kommunen skal kunne skyte inn maksimalt 1,5 millionar kroner per år over seks år under føresetnad av at Fuzz klarar å trekkje til seg ein tilsvarande sum frå private investorar. Jf. Bergen kommune (2011): *Sysselsetting og synlighet. Filmproduksjon i Bergen mot 2020*, s. 33.

I tillegg til frisk kapital har alt overskot så langt blitt reinvestert i fondet. Dette gjeld også for dei private investorane. Med ei årleg gjennomsnittleg avkastning på vel 10 prosent, er også dette ein sum som viser igjen.

	2012	Kapitalutviding 2013	Kapital per 31.12.13
Bergen kommune	4,3	7,5	11,8
Sparebanken Ves	3,2	1,0	4,2
Fondet av 1949	1,3	0,1	1,4
Eventyrkanalen (TV2)	1,1	-	1,1
MTG Holding AS	0,5	1,0	1,5
Santos AS	0,5	-	0,5
Vest Indien AS	0,3	-	0,3
B. Friele & Sønner AS	0,3	0,2	0,5
DLS Consult AS	0,8	1,0	1,8
Bergen kommunes pensjonskasse	-	2,0	2,0
Baumann Invest AS	-	0,5	0,5
God Karma Invest AS	-	0,8	0,8
Reinvestert overskot frå 2012		1,1	1,1
SUM	12,3	15,2	27,4

Om ein reknar med at den gjennomsnittlege tidshorizonten for investeringane er rundt 1,5 år og at overskotet vil halde seg rundt 10 prosent, betyr dette at om lag 20 millionar kroner kan plasserast i nye filmprosjekt kvart år i tida framover. I tillegg kjem statstilskotet på 2,5 millionar kroner. Frå 2006 til september 2013 hadde Fuzz plassert vel 57 millionar kroner i 53 ulike filmprosjekt.

Sjølv om Fuzz opererer i den best utvikla filmregionen utanfor hovudstadsområdet, er det ei utfordring å finne nok investeringsobjekt som både tilfredsstillar krava til regional tilknytning og kommersielt potensial. Når dei fem regionale filmfonda i Norge blei evaluert i 2011, var det Fuzz som saman med Midtnorsk filmfond hadde den beste regionale profilen på dei plasseringane som hadde blitt gjort i perioden 2007-2010.³⁴ Seinare har nok også Fuzz blitt tvinga til å strekkje definisjonen av «regional tilknytning» noko lenger, truleg fordi tilgangen på investeringskapital har auka meir enn tilgangen på relevante filmprosjekt. Mellom anna prøver dei no ut ei ordning med pakkefinansiering der Fuzz kan inngå avtale med ein produsent om investering i fleire filmar. Så lenge pakken som heilskap tilfredsstillar krava til regional tilknytning, treng ikkje kvar enkelt av filmene som inngår i pakken, gjere det. Til dømes har Fuzz investert 1,85 millionar kroner i barnefilmen Karstein og Petra 2

³⁴ Ryssevik, Jostein og Turid Vaage (2011): *For en neve dollar mer. En evaluering av den statlige støtten til regionale filmfond*. Ideas2evidence rapport 9/2011, s.61

som i utgangspunktet ikkje har noko tilknytning til landsdelen. Men investeringa er basert på ein avtale med produksjonsselskapet Cinenord at dei vil leggje sin neste produksjon til Vestlandet og med dette møte dei krava som er stilt til innspelingsstad og lokal medverknad.

FAKTA: FILMKRAFT INVEST

Filmfondsverksemda i Rogaland var i fleire år organisert saman med senterverksemda, men blei skilt ut som eit eige dotterselskap i 2012.

	Drift/kapitaltilskudd
Rogaland Fylkeskommune	1 000 000
Rogaland fylkeskommune emisjon	750 000
Stavanger kommune emisjon	575 000
Haugesund kommune emisjon	150 000
Randaberg kommune emisjon	75 000
	2 500 000

Det årlege tilskotet frå Kulturdepartementet, som i fleire år har lege fast på 2,0 millionar kroner, blir kanalisert til relevante regionale filmprosjekt saman med regional matchekapital. I tillegg kjem tilbakebetaling og avkastning frå prosjekt som fondet har investert i.

Historisk har Filmkraft si fondsverksemd fokusert på å løfte fram regionale historier. Rogaland har hatt ei svært god kulturell avkastning, men ei av hovudoppgåvene for Filmkraft Invest framover vil vere å fokusere på finansiell avkastning. Dette som eit ledd i å trekke til seg risikovillig privat kapital.

Frå 2006 til september 2013 hadde Filmkraft Rogaland plassert vel 25 millionar kroner i omlag 25 ulike filmprosjekt.

REGIONALE FILMKOMMISSJONAR

Ein regional filkommisjon arbeider for å få nasjonale og internasjonale filmprodusentar til å leggje sine filminnspelningar til regionen. Dette gir kortsiktige økonomiske ringverknader for næringslivet på innspelingsstaden og potensielt meir langsiktige effektar for reiselivet ved at staden blir gjort kjent for eit større publikum. Eksterne filmprosjekt vil også kunne gi arbeid til den lokale filmbransjen og ikkje minst får dei ein verdifull sjanse til å bygge kompetanse og nettverk.

For å få dette til marknadsfører dei regionale filmkommisjonane regionen som innspelingsstad og hjelper eksterne produsentar med å finne eigna lokalitetar til dei ulike filmene. Mellom anna arrangerer dei synfaringar i regionen for produsentar som ønskjer å sjå kva den har å by på. Dei fungerer også som eit servicekontor som legg tilhøva til rette, ordnar det praktiske og knytter kontaktar til den lokale filmbransjen.

Det er i dag stor konkurranse mellom land og regionar om å trekkje til seg internasjonale filminnspelningar. Mange land har difor innført gunstige insentivordningar der internasjonale

produsentar får refundert delar av dei kostnadene dei har i landet. Norge har ennå ikkje innført ei slik ordning. Dette gjer arbeidet til filmkommisjonane vanskelagere, men også viktigare.

FAKTA: WESTERN NORWAY FILM COMMISSION (WNFC)

Western Norway Film Commission (WNFC) er organisert som ei permanent eining under Vestnorsk filmsenter og er lokalisert i Bergen. Kostnadene til drifta av WFNC er delt mellom fylkeskommunane i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal etter følgjande modell:

	Løyving til drift ³⁵
Hordaland fylkeskommune	528 500
Sogn og Fjordane fylkeskommune	315 120
Møre og Romsdal fylkeskommune	351 000
SUM	1 194 620

WNFC er ein sterkt medverkande faktor til at så mange produksjonar har blitt lagt til Vestlandet dei siste åra, og berre i 2012 arrangerte kommisjonen 11 synfaringar for utanlandske produsentar. WFNC er aktiv i fleire internasjonale organisasjonar, samarbeider med fleire norske ambassadar og med det lokale reiselivet.

FAKTA: FILMKOMMISJONSVERKSEMD I FILMKRAFT

Rogaland Filmkommisjon er organisert som eit prosjekt under Filmkraft Rogaland, og er lokalisert i Stavanger. Kostnadene til drifta av Filmkommisjonen blir finansiert over Filmkraft Rogaland sine driftstilskot. Opphavleg dreiv Filmkraft Rogaland eiga filmkommisjonsverksemd som eit prosjekt finansiert med RUP-midlar. RUP-prosjektet blei avslutta i 2012. Frå 2013 utgjer filmkommisjonen ei 50 prosent stilling.

Kommisjonen sitt arbeid har resultert i at fleire prosjekt har blitt lagt til Rogaland. For eksempel Age of heroes, Forbydelsen, Flukt, The Quiet Roar med flere. Arbeidet skjer i tett samarbeid med det regionale fondet.

EIT SAMLA BILETE

Dei tre filmpolitiske verkemidla spelar ulike rollar langs aksen mellom kultur og næring. Arbeidet til dei regionale filmsentera har det sterkaste kulturpolitiske siktemålet. Sentera gir i all hovudsak støtte til ikkje-kommersielle filmformat og driv langsiktig arbeid for å spreie kunnskap om film og filmkultur blant barn og unge. Men også filmsentera sitt arbeid kan ha næringspolitiske verknader.

Bransjebyggande tiltak, kompetanseheving og utvikling av nye talent styrkjer den lokale filmbransjen. Tilskot til mellom anna kortfilmproduksjon gir også filmarbeidarar ein sjanse til å utvikle den kompetansen som skal til for å prøve seg i dei meir kommersielle formata.

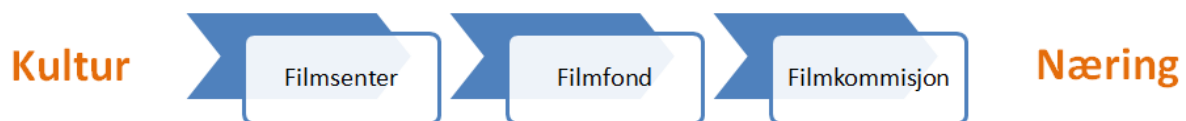
Dei regionale filmfonda har eit meir eksplisitt næringspolitisk siktemål. Toppfinansiering av kommersielle filmproduksjonar som anten har sitt opphav på Vestlandet eller blir spelte inn her,

³⁵ Desse tala inkluderer 78 500 kroner i prosjektstøtte frå Hordaland fylkeskommune og 16 120 kroner i prosjektsstøtte frå Sogn og Fjordane fylkeskommune.

skapar verksemd for lokale produsentar og filmarbeidarar. Det bidreg også til å styrkje den lokale kompetansen og til å utvikle produksjonsmiljø som er i stand til å utvikle og bære tyngre produksjonar. Filminnspelningar i desse formata har også, som vi har sett, økonomiske ringverknader gjennom kjøp av varer og tenester frå lokalt næringsliv.

Filmkommisjonane er i endå sterkare grad retta mot næringsutvikling. Sjølv om det også her kan vere snakk om å byggje lokal filmkompetanse, er hovudsiktemålet for ein filmkommisjon å trekkje større internasjonale filminnspelningar til regionen. Her er det med andre ord dei indirekte effektane for næringslivet og reiselivssektoren som står i fokus.

Figur 4.4: Dei regionale filminstitusjonane si plassering langs aksen kultur versus næring

Til det samla biletet høyrer også filmfestivalar og andre tiltak for formidling av filmkultur. Vestlandet har fleire profilerte filmfestivalar. Dette gjeld:

- ◆ **Den norske filmfestivalen i Haugesund**, som er den offisielle filmfestivalen i Norge og som er ein bransjefestival som samlar alle som jobbar profesjonelt med formidling av film i Norge.
- ◆ **Bergen internasjonale filmfestival (BIFF)**, som er ein brei publikumsfestival med særleg vekt på dokumentarfilm.
- ◆ **Dokumentarfilmfestivalen i Volda**, som er ein mindre bransjefestival med utgangspunkt i medielinja ved Høgskulen i Volda.

Som vist i rapporten *Hodet over vannet? En kartlegging av norske filmfestivalar*, er filmfestivalane viktige både som kunnskapsarena og spreiar av filmkultur for eit breiare publikum og som møteplass for filmbransjen.³⁶

³⁶ Dahle, Malin et al (2013): *Hodet over vannet? En kartlegging av norske filmfestivaler*. Ideas2evidence rapport 8/2013. Utført på oppdrag for Film & Kino.

KAPITTEL 5

EIN FILMSTRATEGI FOR VESTLANDET – VISJON OG MÅL

I dette kapitlet bygger vi vidare på skildringane av den regionale filmbransjen, den nasjonale filmpolitikken og det regionalpolitiske verkemiddelapparatet og skisserer ein visjon og eit sett av målsettingar for ein vestlandsk filmstrategi. Vi skildrar også dei grepa og tiltaka som bør setjast i verk for å realisere denne visjonen.

Visjonen er ambisiøs. Målsettinga er å etablere Vestlandet som det alternative tyngdepunktet i norsk filmproduksjon, med ei kraftig auke i produksjonsvolum og ei sterk vekt på kvalitet. Tiltaka som må setjast i verk, handlar dels om å formulere målretta krav til den nasjonale filmpolitikken og dels om å styrkje og samordne dei regionale verkemidla. Langs begge desse spora er det avgjerande at Vestlandet i langt større grad enn i dag står fram som ein samla filmregion. Splittinga mellom Rogaland i sør og dei tre andre fylka i nord gjer det vanskeleg å utnytte den styrken som den samla filmbransjen i regionen representerer. Den er også lite formålstenleg med tanke på få maksimalt igjen for dei ressursane som er tilgjengeleg.

Når det gjeld den framtidige utforminga av den nasjonale filmpolitikken, bør Vestlandet fremme eit krav om at ein større del av dei samla midlane til film i Norge skal fordelast regionalt. Vestlandet bør også våge å tilrå ei større differensiering mellom filmregionane enn det som er situasjonen i dag. Prioritering mellom filmregionane bør styrast av kulturpolitiske omsyn og ikkje distriktspolitikk. I tillegg må Vestlandet arbeide målretta for å få innført den planlagde insentivordninga for utanlandske filmproduksjonar – ei ordning som er særst viktig for ein region som Vestlandet.

For å få fullt utbyte av ei slik ordning, bør det opprettast ein samla og styrka filmkommisjon for heile landsdelen. Ein bør også endre tildelingsreglane for dei to regionale filmfonda på ein slik måte at begge fond kan investere i produksjonar i heile landsdelen. Når det gjeld dei regionale filmsentera, bør det leggjast sterkare vekt på samarbeid og på kompetanse- og nettverksbyggande tiltak som er opne for filmarbeidarar frå heile Vestlandet.

Av nye tiltak som bør vurderast, er eit kompetansesenter for dokumentarfilmfeltet og ei ny finansieringsmekanisme for film i lange format som er styrt etter mjukare prinsipp enn dei som i dag blir nytta av dei regionale filmfonda.

UTGANGSPUNKTET

Dei første delane av denne rapporten har skildra filmnæringa på Vestlandet, dei regionale filminstitusjonane som er bygde opp for å fremje denne næringa, samt den nasjonale filmpolitikken som definerer rammene for den regionale filmpolitikken.

Vi har sett at den norske filmnæringa er sterkt sentralisert, men at Vestlandet representerer det sterkaste og mest komplette tyngdepunktet utanfor Osloregionen. Samstundes får filmnæringa i regionen tilgang til ein høvesvis liten del av dei offentlege løyvingane til filmproduksjon i Norge. For det første går hovudtyngda av dei sentrale midlane via Norsk filminstitutt til produksjonselskap i hovudstadsregionen. For det andre utgjer løyvingane frå dei regionale filminstitusjonane berre ein liten del av dei samla løyvingane og er difor i liten grad i stand til å endre det store biletet.

Denne ubalansen i dei offentlege løyvingane bidreg sterkt til å oppretthalde den geografiske konsentrasjonen av filmnæringa. For ein filmregion som Vestlandet har det vist seg vanskeleg å nå den kritiske massen av filmproduksjon som skal til for å skape ei berekraftig næring. I staden for ein sjølvforsterkande vekst, har filmnæringa på Vestlandet opplevd eit syklisk og sidelengs utviklingsmønster der periodar med vekst blir følgt av periodar med stagnasjon og tilbakegang. Manglande kontinuitet i produksjonsaktiviteten med påfølgande «hjerneflukt» er ei vesentleg årsak til dette utviklingsmønsteret.

Dei regionale filminstitusjonane har vore viktige for å bringe den vestlandske filmnæringa dit den er i dag. Samstundes har ikkje desse institusjonane hatt styrke og midlar nok til å hindre dei periodiske tilbakeslaga som næringa har opplevd. Det er også lite som tyder på at dei vil klare dette i tida framover utan ei styrking og samordning av dei regionalpolitiske verkemidla kombinert med ei endring i den nasjonale filmpolitikken.

Den nasjonale filmpolitikken har i all hovudsak lagt fast sidan prinsippa frå Veiviseren (St.meld nr. 22, 2006-2007) blei sett i verk i 2007-2008. Men denne politikken kan no vere i endring. Den nye Solberg-regjeringa har varsla ei ny stortingsmelding på nyåret 2015 og har alt starta utgreiingsarbeidet til denne meldinga. Det er i skrivande stund vanskeleg å avgjere kva retning desse endringane vil kunne ta. Uansett er det eit optimalt tidspunkt for dei regionale filmaktørene til å freiste å setje sitt stempel på den nye filmpolitikken.

Ein filmstrategi for Vestlandet må difor ikkje berre handle om å utvikle dei best moglege verkemidla som kan fremje filmnæringa i regionen. Den bør også forme dei krava som Vestlandet skal stille til den nasjonale filmpolitikken. Begge desse pilarane er naudsynte for å kunne skape endring.

At Vestlandet i liten grad blir oppfatta som ein samla filmregion, er i nokon grad med på å svekkje den stemma og tyngda som regionen elles kunne hatt. Fordi det i all hovudsak er dei regionale filminstitusjonane, og grensene mellom desse, som definerer filmregionane i Norge, blir Vestlandet oppfatta som to ulike einingar – Rogaland i sør og resten av Vestlandet i nord. Dette har historiske årsaker og kan vere vanskeleg å endre, men det er liten tvil om at ein samla filmregion på Vestlandet kunne ha stått monaleg sterkare, både i dialogen med staten og i høve til dei andre filmregionane.

Med etableringa av Viken filmsenter i det sentrale austlandsområdet har alle filmregionane fått sine organisasjonar. Dette vil utvilsamt skjerpe konkurransen mellom dei ulike delane av landet, særleg fordi det neppe let seg gjere å byggje ei sterk og berekraftig filmnæring i alle regionane. Vestlandet har ein unik sjanse til å etablere seg som det alternative tyngdepunktet i norsk filmproduksjon og bidra til ei radikal omlegging av den norske filmpolitikken. Men dette vil krevje rask, målretta og modig handling.

Ein kan sjå for seg to moglege utviklingsveggar for filmnæringa på Vestlandet.

1) Det alternative tyngdepunktet: Vestlandet formulerer og set i verk ein ambisiøs og langsiktig filmpolitikk som tek utgangspunkt i at regionen samla sett er det einaste reelle alternative tyngdepunktet i norsk filmproduksjon. På nasjonalt nivå arbeider ein målretta for å fremje ein politikk som kan bidra til å styrkje dette tyngdepunktet. På regionalt nivå arbeider ein for ei langsiktig samordning og styrking av dei filmpolitiske verkemidla på ein slik måte at Vestlandet blir i stand til å ta, vidareutvikle og forsvare ein slik posisjon.

For den regionale filmbransjen vil den nye filmpolitikken gi eit reelt løft og ein sjanse til å skape den kontinuiteten i filmproduksjonen som skal til for å gi rimeleg stabile arbeids- og inntektstilhøve for dei involverte aktørane. Dette vil skje ved at fleire lokale filmskaparar får høve til å realisere prosjekta sine samstundes som fleire nasjonale og internasjonale filmar blir produserte på Vestlandet. Den ein-sidede hjerneflukta, som tappar regionen for skaparkraft, vil stoppe opp og vi vil få ei meir balansert utveksling av talent og ressursar mellom to gravitasjonssenter i norsk film, Osloregionen og Vestlandet.

2) Meir av det same: Vestlandet held fram som to separate filmregionar, men legg til eit tynt lag av samarbeidstiltak mellom dei to geografiske tyngdepunkta. Landsdelen utnyttar ikkje den tyngda som ei tettare samordning kunne skape og vil ikkje bli oppfatta som ein einskap av dei andre nasjonale og regionale aktørane. Alt dette skjer i eit landskap prega av sterkare konkurranse, både mellom sentrum og periferi og mellom fleire og meir ambisiøse filmregionar.

Den regionale filmbransjen får ikkje det løftet den treng og vil halde fram i den sykliske utviklingsbana med korte periodar med vekst etterfølgt av tilbakesteg. Bransjen vil i ein slik situasjon neppe nå den kritiske massen av filmproduksjon som skal til for å skape berekraftig og sjølvforsterkande vekst.

Dei to utviklingsvegane som er skildra over, må sjåast som ytterpunkt på ein skala. Det er såleis også mogleg å sjå for seg ei utvikling som ligg ein stad mellom desse ytterpunkta. Men når vi nyttar omgrepet «kritisk masse», så signaliserer dette at det finst ein terskelverdi som produksjonsvolumet må overstige for å skape berekraft. Før eit slikt volum blir nådd vil det vere vanskeleg å bryte ut av den tilstanden som er skildra under overskrifta «meir av det same». Eit vesentleg mål for ein ny filmpolitikk må difor vere å leggje til rette for at dette produksjonsvolumet kan bli nådd.

Utgangspunktet og handlingsrommet kan samanfattast i følgjande analysemodell:

	Positivt	Negativt
Utgangspunkt	Styrke Den største og mest komplette filmregionen, Høg kvalitet og kreativitet, Velfungerande regionale filminstitusjonar	Veikskap Svak økonomi, underfinansiert Regional splitting Manglande kontinuitet i produksjonsaktiviteten
	Moglegheit Etablere seg som det alternative tyngdepunktet, Økt produksjonsvolum Berekraftig vekst	Fare Skjerpa konkurranse om knappe ressurser mellom filmregionane, Periodisk hjerneflukt Syklisk utviklingsmønster
Handlingsrom		

VISJON

Med dette som utgangspunkt, vil vi foreslå følgjande visjon for den vestnorske filmstrategien:

Vestlandet skal utviklast til å bli det alternative tyngdepunktet i norsk filmproduksjon med ein sterk og berekraftig regional filmbransje, ein variert regional filmproduksjon av høg kvalitet og eit betydeleg volum av nasjonale og internasjonale filminnspelningar.

For det første handlar denne visjonen om å ta ein posisjon blant dei andre filmregionane. Ei vidareføring av ein politikk der hovudtyngda av midlane endar opp hos produksjonselskapa i Osloregionen og resten blir smurt tynt utover heile landet, gagnar i det lange laup ingen av regionane. Dei tilgjengelege ressursane er for små til å utvikle ei berekraftig filmnæring spreidd over heile landet. Ei realisering av visjonen vil såleis krevje at dei tilgjengelege midlane blir fordelt etter andre prinsipp enn dei som til no har vore gjeldande.

For det andre handlar visjonen om å auke produksjonsvolumet, både talet på filmar frå lokale filmskaparar og talet på filmar frå nasjonale og internasjonale produsentar som blir spelte inn på Vestlandet. Auka produksjonsvolum, basert på ein god balanse mellom lokalt og eksternt initierte produksjonar, er naudsynt for å skape kontinuitet og hindre at landsdelen blir tappa for talent.

For det tredje legg visjonen vekt på kvalitet. Skal Vestlandet ta og forsvare ein posisjon som eit alternativt tyngdepunkt i norsk film, må posisjonen tuftast på ein produksjon av høg kvalitet. Dette har, som vi skal sjå, konsekvensar for kva argument som blir nytta til å underbygge den nye politikken.

STRATEGI OG TILTAK

Arbeidet for å realisere ein visjon som dette vil måtte følgje to ulike spor:

- ◆ for det første må Vestlandet formulere klare og eintydige krav til korleis den nasjonale filmpolitikken bør utformast, og
- ◆ for det andre må Vestlandet utforme og styrkje sitt eige verkemiddelapparat på filmområdet på ein slik måte at måla kan nås.

Vi skal i det følgjande sjå nærmare på dei konkrete tiltaka som kan settast i verk langs desse to spora.

KRAV TIL EIN NY NASJONAL FILMPOLITIKK

STØRRE DEL AV MIDLANE TIL FILMREGIONANE

Som nemnt i kapittel 3 er den geografiske fordelinga av midlar til filmproduksjon svært skeiv. For det første blir berre ei av ti filmkroner kanalisert gjennom dei regionale filminstusjonane. For det andre går hovudtyngda av midlane som blir løyvde sentralt gjennom NFI, til selskap som er lokalisert i Osloregionen. Denne kanaliseringa av pengestraumane i norsk film er med på å forsterke den regionale ubalansen og gjer det vanskeleg for ein region som Vestlandet å utvikle ei berekraftig filmnæring.

Eit av delmåla for den norske filmpolitikken handlar om å leggje til rette for «sterke filmmiljø i alle delar av landet».³⁷ Men i diskusjonen rundt den geografiske fordelinga av midlane til filmproduksjon blir det ofte hevda at produksjonsselskapet si kontoradresse ikkje er det avgjerande i denne samanhengen. Det som betyr noko er kvar filmen blir spelt inn og her har regionane opplevd ein sterkare vekst enn sentrum dei siste åra. Dette skuldast mellom anna at dei regionale filmfonda sine tilbod om toppfinansiering i byte mot innspelingstid i regionane er blitt viktigare for dei norske filmprodusentane. Eit aukande tal filmproduksjonar har difor blitt flytta til innspeligingsstadar utanfor Osloregionen.

Eksterne produksjonar spelte inn på Vestlandet gir utvilsamt arbeid og verdifull kompetanse til lokale filmarbeidarar. Dei gir også ekstraintekter til anna næringsliv og, om tilhøva ligg til rett for det, eit høve til å vise fram vestlandsk natur, kultur og arkitektur for eit større publikum. Slike innspelningar er difor av stor verdi, både for filmbransjen, næringslivet og regionen. Men samstundes er det produksjonsselskapa som er krumtappen i filmbransjen. Det er produsentane som tek initiativ, mobiliserer ressursar, set saman arbeidsteam og får ting til å skje. Ein sterk og levedyktig regional filmbransje føreset difor at lokale produsentar med tilstrekkeleg tyngde og kompetanse får høve til å realisere sine eigne prosjekt og ikkje berre levere tenester til eksterne filmar som blir spelte inn i regionen. Utan eigne produksjonsselskap vil ein mangle noko av den dynamikken som skal til for å drive bransjen framover. Per i dag har Vestlandet fleire mellomstore produksjonsselskap innanfor dokumentarfilm og oppdragsfilm. Når det gjeld spelefilm- og TV-produksjon, er tilstanden langt svakare. Sidan Alligator film gjekk konkurs i 2012, er det berre Mer Film med kontor i Bergen og Tromsø som med noko styrke er direkte engasjert i spelefilmproduksjon.

For å styrkje produksjonsleddet i den vestlandske filmnæringa, vil det difor vere viktig å arbeide for å endre den geografiske fordelinga av løyvingane til filmproduksjon. Ei slik omfordeling kan anten skje ved at ein større del av dei samla midlane blir kanalisert gjennom dei regionale filminstusjonane.

³⁷ I Kulturdepartementet sin budsjettproposisjon i statsbudsjettet for 2014 er dette delmålet formulert som: «et mangfold i uttrykksform, produksjonskostnad og målgrupper, basert på sterke filmmiljøer i alle landsdeler»

Særleg gjeld dette dei regionale fonda som har hatt uendra nominelle overføringar sidan ordninga blei etablert. Ein annan mogleg modell er å leggje føringar på dei sentrale tildelingane gjennom NFI. Ein variant av ein slik modell har vore nytta i Sverige, der filmavtalen frå 2000 slår fast at minst 20 prosent av løyvingane frå det svenske filminstituttet skal gå til regionane. Også den danske filmavtalen har ei innebygd minimumsgrense for kor stor del av dei sentrale løyvingane som skal gå til regionane.

Den viktigaste innvendinga mot å endre fordelinga mellom sentrum og regionane er at Norge i utgangspunktet er ein liten filmnasjon. Ei vidare spreiding av knappe midlar vil difor gjere det vanskelegare å byggje solide og kompetente produksjonsselskap som er naudsynte for å sikre kvaliteten og gjennomslagskrafta til norsk film. I tillegg er løyvingspraksisen allereie styrt av ei rekkje mål om korleis midlane skal fordelast mellom ulike format, målgrupper, mannlege og kvinnelege filmskaparar osv. Eit krav om ein regional fordelingsnøkkel på toppen av dette vil auke kompleksiteten og gjere det endå vanskelegare å kanalisere midlane til dei mest kompetente miljøa og «dei beste» filmene.

At kampen for meir midlar til film i regionane i så stor grad har blitt ført med nærings- og til dels distriktpolitiske argument, gjer det ikkje enklare å vinne fram mot desse innvendingane. Så lenge det overordna målet for den norske filmpolitikken er å fremje norsk kultur, språk og forteljartradisjon - altså nasjonsbygging - vil argument om meir midlar til regionane for å fremje vekst og sysselsetting ofte kome til kort. Ikkje minst vil dette gjelde om argumentet blir ført av ein region som Vestlandet som har den lågaste arbeidsløysa i landet. Vi er difor overtydd om at landsdelen i større grad må byggje sine krav til den nasjonale filmpolitikken på kulturpolitiske argument – først og fremst på omgrep som kvalitet og mangfald.

Den utan tvil viktigaste grunnen til å kanalisere ein større del av dei nasjonale filmmidlane til Vestlandet, er at regionen i utgangspunktet har den best utvikla filmbransjen utanfor Osloregionen. Filmmiljøa i regionen har allereie vist at dei er i stand til å produsere film av høg kvalitet. Samstundes er mykje av dette filmar med ein særeigen karakter med røter i andre miljø, forteljartradisjonar og filmatiske uttrykk enn film frå andre delar av landet. Ei sterkare satsing på dei vestlandske filmmiljøa vil difor kunne styrkje mangfaldet i norsk filmproduksjon utan at ein risikerer å svekkje den positive kvalitetsutviklinga som har prega norsk film dei seinare åra.

JUSTERING AV FORDELINGA MELLOM FILMREGIONANE

I forlenginga av den føregåande diskusjonen bør Vestlandet også våge å reise diskusjonen om fordelinga av midlar mellom filmregionane. Så lenge argumentasjonen for overføringar til film i regionane handlar om nærings- og distriktpolitikk, gir det meining å gi omtrent like mykje til alle delar av landet. Behova er ikkje så ulike og dei venta effektane om lag dei same. Om ein i staden legg vekt på målsettinga om å byggje ein bransje som er robust og levedyktig og med kraft og kompetanse til å utvikle film av høg kvalitet, er det meir formålstenleg å konsentrere ressursane om den eller dei regionane som har størst sjanse til å lukkast. Dette gjeld i særleg grad i ein situasjon der ressursane er

knappe og ikkje vil gi rom for å løfte heile landet opp til det nivået som er naudsynt for å gjere bransjen levedyktig.

Eit døme på denne måten å tenkje på er omlegginga av den svenske filmpolitikken rundt tusenårsskiftet. Sjølv om alle delane av Sverige på denne tida hadde eigne regionale filmsenter med vekt på utvikling av lokal filmkultur, talentarbeid og satsing på born og unge, valde ein å prioritere tre geografiske område for ei meir målretta og ressurskraftig satsing på profesjonell filmproduksjon. Dette gjaldt Film i Väst (Västra Götaland), Film i Skåne og Filmpool Nord (Nordbotten). I dag er hovudtyngda av svensk kinofilm og TV-drama produsert i desse tre regionane, og Film i Väst, som er den største av dei tre, produserer normalt fleire filmar enn det som blir gjort i Stockholmsregionen. Ein stor del av dei nasjonale midlane til filmproduksjon i Sverige går dermed til desse tre regionane. I tillegg tilfører lokale og regionale styresmakter i dei tre regionane midlar av ein storleik som langt overskrider dei summene som norske kommunar og fylke har stilt til disposisjon for sine regionale filminstitusjonar.³⁸

Konsentrasjonen om midlar i eit fåtal regionar har gitt den krafta som skulle til for å løfte dei tre regionane opp på eit robust nivå. Samstundes har prioriteringa frå nasjonalt hald gitt dei lokale og regionale styresmaktene i dei tre regionane sterke insentiv til å tilføre eigne ressursar. På den måten har ein lukkast i å bygge eit fåtal alternative tyngdepunkt i svensk filmproduksjon, alle med ein solid produksjon av høg kvalitet.

Det er nettopp dette som er kjernen i omgrepet «alternativt tyngdepunkt». Også norsk film treng eitt eller eit fåtal alternative tyngdepunkt til ein hovudstadsdominert filmbransje, men vi er samstundes ein for liten filmnasjon til å satse breitt i alle regionar. Ein må difor våge å prioritere og kanalisere midlane til den eller dei regionane som har det beste utgangspunktet for å lukkast. Av desse utpeikar Vestlandet seg som det mest naturlege alternativet.

Fordelinga av nasjonale midlar til dei regionale filmsentera er i dag basert på ein kriteriemodell som blei teken i bruk for eit par år sidan. Modellen er i hovudsak basert på folketal, men med vektning i høve til sentralitet.³⁹ Dette høver godt i eit system der film i regionane er nærings- og distriktpolitikk, men er ein sær s lite velegna fordelingsmodell om målet er å bygge robuste og kompetente regionale filmmiljø. Fordelingsmodellen burde i staden ta utgangspunkt i mål som reflekterer dei respektive regionane sin sjanse til å lukkast, mellom anna med mål som bransjestorleik, produksjonsaktivitet, evne til å mobilisere regionale midlar og, om mogleg, kvalitet.

Fordelinga av statlege midlar til regionale filmfond er basert på dei summene som rimeleg pragmatisk blei fastsett ved innføringa av prøveordninga etter Veivisaren. Ein foreslått fordelingsmodell som byggjer på dei prinsippa som er nemnde over, er endå ikkje teken i bruk. Vestlandet ville tent på ein slik modell og bør argumentere for at den blir innført.

INNFØRING AV INSENTIVORDNING

Det er også andre sider ved den norske filmpolitikken som er viktige for ein filmregion som Vestlandet. Dette gjeld først og fremst innføring av ei såkalla insentivordning som har som mål å få fleire utanlandske filmprosjekt til å bli spelte inn i Norge. Mange land og regionar har i løpet av dei

³⁸ Sjå mellom anna: Blomgren, Anna-Maria og Roger Blomgren: *Den svenska filmpolitikens regionalisering eller Varför går det så bra för Film i Väst?* Högskolan i Trollhättan /Uddevalla

³⁹ Det vil seie at folketalet i Viken (Oslofjordområdet) er vekta ned og folketalet i Nord-Norge tilsvarande opp.

siste to tiåra innført slike insentivordningar. Avhengig av kva definisjon ein legg til grunn, finst det per i dag slike ordningar i ein stad mellom 20 og 30 land verda over. I tillegg har ei rekkje regionar og delstatar eigne ordningar, mellom anna fleirtalet av delstatane i USA og provinsane i Canada.

I Europa er det innført insentivordningar i rundt 13 land, i tillegg til en del regionale ordningar. Dette gjeld store og sentrale europeiske filmnasjonar som England, Frankrike, Tyskland og Italia, men også ei rekkje mindre land med ein svakare utvikla nasjonal filmindustri, mellom andre Island, Irland, Kroatia og Malta. I tillegg til at mange nye land og ordningar har kome til i løpet av dei siste få åra, har ei rekkje land også utvida sine allereie eksisterande ordningar, anten ved å tilføre meir midlar eller ved å gjere ordningane meir generøse.

Filmproduksjon har, som eit resultat av desse ordningane, blitt meir mobil og globalisert og produksjonsselskapa leitar i aukande grad etter dei landa og stadene som kan tilby den beste totalpakken. Også norske produksjonsselskap har byrja å orientere seg i høve til desse tilboda og fleire større filmprosjekt har i løpet av dei siste få åra heilt eller delvis blitt spelte inn i andre land.⁴⁰

Her heime har særleg ordningane på Island og i Irland fått mykje merksemd, mellom anna fordi desse landa ved fleire høve har vunne i konkurransen om større internasjonale filmar med behov for naturlandskap som liknar på Norge. Etter fleire års diskusjon fatta Stortinget i 2005 difor vedtak om å etablere ei prøveordning der utanlandske produsentar skulle få refundert 15 prosent av innspelingskostnadane dersom dei valde å leggje produksjonen til Norge. Det konkrete forslaget til insentivordning som blei sendt på høyring året etter fekk likevel blanda mottaking i bransjen. Mellom anna blei det reagert på at ordninga hadde eit øvre tak på 10 millionar i året. Mange i bransjen frykta også at ordninga ville gjere innhogg i dei andre støtteordningane som filminstituttet administrerer og som den norske filmnæringa er avhengig av.⁴¹ Framdrifta i arbeidet med ei norsk insentivordning stoppa difor opp.

Tanken døydde likevel ikkje ut og etter påtrykk frå Kulturkomiteen på Stortinget vedtok regjeringa Stoltenberg våren 2013 å setje av pengar til ei utgreiing av korleis slike ordningar har fungert i andre land. Regjeringa Solberg, som i utgangspunktet har uttrykt seg positivt til ei norsk insentivordning, har no starta opp dette utgreiingsarbeidet med tanke på at ei eventuell nyordning kan bli introdusert i den nye stortingsmeldinga om filmpolitikk som i følge planen vil bli lagt fram våren 2015.

Ei norsk insentivordning vil ha særleg stor verdi for ein landsdel som Vestlandet. Dei fleste filmprodusentar som vurderer å spele inn filmar i Norge gjer det på grunn av naturen, ikkje minst det spektakulære kyst-, fjord- og fjellandskapet som Vestlandet er kjent for. Samstundes er dei aktuelle lokalitetane vanlegvis noko lettare tilgjengeleg på Vestlandet enn tilsvarande lokalitetar i til dømes Nord-Norge. At landsdelen også har ei godt utbygd filmnæring som kan ta del i produksjonane med arbeidskraft, kompetanse og utstyr, betyr også mykje i denne samanhengen. Til dette må vi leggje at Vestlandet har den lengste tradisjonen for filmkommisjonsverksemd – det vil seie målretta arbeid for å få utanlandske filmskaparar til å velje Norge som innspelingsstad. Alt dette talar for at Vestlandet vil kome særleg godt ut dersom vi får ei insentivordning som er god nok til å konkurrere med

---

⁴⁰ Dette gjeld mellom anna: *Tusen ganger godt natt* (Irland og Marokko), *Varg Veum – I mørket er alle ulver grå* og den pågåande produksjonen *Beatles* (begge Budapest), *Detektiv Downs* (Praha), og *Død snø* (Island).

⁴¹ Mange reagerte også på at midlane skulle løyvast over kulturbudsjettet. Ein ønskte i staden ei ordning der pengane kom frå Næringsdepartementet slik det mellom anna er gjort på Island. Argumentet for dette er at ei insentivordning først og fremst er eit næringspolitisk tiltak og ikkje bør konkurrere med andre kulturpolitiske tiltak om midlar.

tilsvarende ordningar i land med tilsvarende kvalitetar, særleg Island og Irland, og som også kan kompensere for det høge kostnadsnivået som vi har i Norge.

Vestlandet vil også få mykje igjen dersom ei insentivordning fører til at fleire utanlandske filminnspelningar blir lagt til landsdelen. For det første vil slike innspelningar gi arbeid til lokale filmarbeidarar og dermed løyse det som har vore den største utfordringa for dei som livnærer seg av filmproduksjon på Vestlandet, kontinuiteten i arbeidet. For det andre kan slike innspelningar gi inspirasjon og verdifull kompetanse og ikkje minst knyte kontaktar mellom dei lokale filmmiljøa og kollegaer og samarbeidspartnarar frå andre land. For det tredje vil ein, om utviklinga skyt fart, kunne nå eit produksjonsvolum som vil kunne rettferdiggjere større investeringar i utstyr og infrastruktur for filmproduksjon – utstyr og infrastruktur som også vil kome dei lokale filmmiljøa til gode.

Men som vi har vore inne på, er det ikkje berre filmbransjen som vil dra nytte av at utanlandske selskap legg produksjonane sine til Vestlandet. Produksjonsaktiviteten vil også kunne ha viktige ringverknader for næringslivet på innspelingsstaden i form av vare- og tenestekjøp. For filmar som eksponerer Vestlandet for eit større internasjonalt publikum, vil det også kunne ha store langsiktige verknader for reiselivsnæringa. Dette gjeld ikkje minst for ein landsdel som allereie har eit reiseliv som er tilrettelagt for internasjonal turisme. Det er også interessant å merke seg at desse næringsmessige ringverknadane kan bli minst like store i dei to fylka som per i dag har den svakast utbygde filmnæringa i landdelen, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, som i dei to fylka i sør.

Vestlandet bør, av dei årsakene som er nemnde over, leggje kraft bak argumentasjonen for å få etablert ei norsk insentivordning. Det bør også argumenterast for at denne ordninga får rammer og regelverk som er konkurransedyktige med dei landa vi konkurrerer med, først og fremst Island og Irland. Til dømes gir den islandske ordninga 20 prosent refusjon av dei utgiftene som produksjonsselskapa har til kjøp av varer og tenester på Island. Ordninga har heller ingen faste søknadsfristar og inga øvre ramme for kor store summar som kan betalast ut per år. Særleg det siste har reist kraftige innvendingar i den norske diskusjonen. Mange ønskjer ikkje ordningar der storleiken på utbetalingane ikkje er kjend på førehand.

Vestlandsrådet bør også argumentere for at ordninga først og fremst blir sett som eit næringspolitisk verkemiddel. Sjølv om styrkinga av filmbransjen også kan seiast å ha ei kulturpolitisk side, er det dei næringsmessige verknadane som står i sentrum. Sjølv om det ikkje alltid er enkelt å estimere dei samla økonomiske ringverknadane av tiltak som dette, viser analyser av ei rekkje ordningar at dei er samfunnsøkonomisk lønsame. Auken i sysselsetting og inntekt, og dermed også skatteinngang, er større enn dei refusjonane som blir gitt.⁴²

Ei norsk insentivordning bør difor ikkje konkurrere med, eller i verste fall gjere innhogg i, dei allereie eksisterande statlege finansieringsordningane for norsk film. Dette vil ikkje tene den norske filmbransjen, truleg heller ikkje den delen av bransjen som er lokalisert på Vestlandet. Om mogleg bør ei slik ordning difor ikkje finansierast over kulturbudsjettet, men av næringspolitiske midlar, slik det mellom anna er gjort på Island.

Å TALE MED EI STEMME

---

⁴² Sjå mellom anna: Ernst Young: *Evaluating the effectiveness of state film tax credit programs. Issues that need to be considered.*

Skal Vestlandet kunne vere med å forme den nasjonale filmpolitikken, er det avgjerande at landsdelen talar med ei stemme. Ein må utnytte den posisjonen ein allereie har som den samla sett største og mest komplette filmregionen utanfor Oslo. At landsdelen er splitta i to sett av regionale filminstitusjonar, er frå denne ståstaden lite formålstenleg. Det er dei regionale filminstitusjonane som definerer grensene mellom filmregionane i Norge og det er også desse institusjonane som har den tettaste dialogen med dei nasjonale styresmaktene om tilstanden i, og krava frå, den regionale filmbransjen.

Idéelt sett burde ein difor arbeide for ei langsiktig samordning av dei regionale filminstitusjonane på Vestlandet (sjå neste punkt). Om ikkje dette let seg realisere, bør ein på kort sikt prioritere å få til ei harmonisering av synspunkt og krav og ei tettare samordning av korleis ein går fram for å fremje desse krava. Dette inneber også at ein i større grad legg vekt på å synleggjere Vestlandet som ein samla filmregion og ikkje som to separate regionar. Berre på den måten vil ein kunne dra nytte av den tyngda som allereie er etablert. Om Vestlandet ønskjer å ta posisjonen som det alternative tyngdepunktet i norsk film, kan ein ikkje stå fram som to ulike regionar med til dels ulike politiske mål.

STYRKING AV DET REGIONALE VERKEMIDDELAPPARATET

Vestlandet har, som vi har sett tidlegare, eit godt utbygd verkemiddelapparat på filmområdet. Fleire kommunar og alle dei fire fylkeskommunane har engasjert seg i arbeidet for å utvikle den regionale filmnæringa og alle dei viktigaste funksjonane og institusjonane som ein finn i andre filmregionar er til stades. Dette gjeld regionale filmsenter, regionale filmfond og regional filmkommisjonsverksemd. Spørsmålet er likevel om dagens verkemiddelapparat har styrken og innretninga som skal til for å bryte ut av det sykliske utviklingsmønsteret som har prega filmnæringa på Vestlandet dei siste to tiåra. Ei omfordeling av dei nasjonale midlane vil vere til stor hjelp, men aktørane på Vestlandet må også vurdere kva som kan gjerast regionalt for å skape ei større, meir levedyktig og robust filmnæring. Dette handlar både om å setje meir kraft bak dei verkemidla ein allereie har, arbeide for ei tettare samordning av desse verkemidla mellom Rogaland og dei tre andre fylka, og vurdere andre verkemiddel som kan fylle funksjonar som framleis er svakt utbygde. Vi skal i det følgjande sjå nærare på kvart av desse spora.

STYRKING AV DEN SAMLA SATSINGA

Om vi tek utgangspunkt i tala frå 2012, støtta dei involverte kommunane og fylkeskommunane dei regionale filminstitusjonane på Vestlandet med rundt 18,5 millionar kroner. Av dette gjekk omlag 14 millionar til drift og 4,5 millionar til filmstøtte. Dei største enkeltstående bidragsytarane til dei regionale filminstitusjonane er Rogaland fylkeskommune og Bergen kommune som yter om lag 5 millionar kroner kvar. I tillegg til desse årlege løyvingane, har Bergen kommune investert til saman 11,8 millionar kroner gjennom filmfondet Fuzz. Tilsvarande har eigarane av Filmkraft investert om lag 1,5 millionar kroner gjennom Filmkraft Invest. Dette er midlar som blir plasserte som harde investeringar og som difor normalt blir tilbakeførte til fondet, eventuelt med eit overskot.

Til samanlikning disponerte Film i Väst, som er den største regionale filmsatsinga i Sverige, eit budsjett i 2012 på vel 93 millionar svenske kroner. Nesten 75 millionar kom frå Västra

Götalandsregionen og ytterlegare 5,8 millionar frå kommunane Göteborg⁴³, Trollhättan og Vänersborg.⁴⁴ Tilsvarande hadde Filmpool Nord eit budsjett i 2012 på rundt 34 millionar svenske kroner, i all hovudsak finansiert av dei regionale eigarane som er Nordbotten län og tolv ulike kommunar.⁴⁵

Dei to regionane i Sverige som verkeleg har lukkast med å byggje opp ein sterk og levedyktig filmproduksjon utanfor hovudstadsområdet, disponerer med andre ord midlar som langt overstig dei ressursane som dei vestlandske filminstitusjonane rår over. Samstundes har den sterke satsinga frå dei regionale styresmaktene vore kombinert med ein nasjonal filmpolitikk der prioriteringa av eit fåtal regionar er eit vesentleg kjenneteikn. Truleg er kombinasjonen av nasjonal prioritering og regional satsing ei vesentleg årsak til den desentraliseringa av filmproduksjonen som ein har sett i Sverige.

Også i Norge vil det vere enklare å argumentere for ei ny fordeling av dei statlege filmløyvingane dersom ein samstundes viser vilje og evne til å mobilisere ressursar lokalt. Koplinga mellom nasjonale og lokale midlar er allereie bygd inn i finansieringa av dei regionale filminstitusjonane og vil truleg kunne bli eit viktig prinsipp i ei eventuell omlegging av den norske filmpolitikken. Samstundes vil det tene regionen å styrkje sitt eige verkemiddelapparat dersom ein ønskjer å dra maksimal nytte av til dømes den planlagde insentivordninga for utanlandske filmproduksjonar.

TETTARE SAMORDNING AV DET REGIONALE VERKEMIDDELAPPARATET PÅ VESTLANDET

Ei tettare samordning av det regionale verkemiddelapparatet på Vestlandet er ønskjeleg, ikkje berre for å kunne tale med éi tunge overfor dei nasjonale styresmaktene, men også for å maksimere effektane av den innsatsen som blir gjort lokalt. Den eksisterande doblinga av regionale filminstitusjonar på Vestlandet, gir truleg ikkje den mest optimale utnyttinga av dei ressursane som dei lokale eigarane stiller til disposisjon. Samstundes er det openberre historiske årsaker til at dei to geografiske tyngdepunkta, Stavanger og Bergen, har utvikla sine eigne sett av verkemiddel og dei enkelte institusjonane har vist seg å fungere godt innanfor dei geografiske rammene som er sett. Ei forhasta samordning som ikkje tek omsyn til dette utgangspunktet, vil difor stå i fare for å øydeleggje eksisterande miljø og oppnådde resultat.

Vi vil difor tilrå å gå varsamt fram og ha eit langsiktig perspektiv på det samordningsarbeidet ein eventuelt set i verk. Vi trur også at den potensielle gevinsten ein kan oppnå ved ei samordning er større for enkelte av institusjonane enn for andre.

FILMKOMMISJONSVERKSEMUDA

Funksjonen som først og fremst peikar seg ut som ein kandidat for tettare samordning, er filmkommisjonsverksemda. I utgangspunktet gir det lite meining at det skal finnast to filmkommisjonar på Vestlandet som begge har som mål å trekkje til seg utanlandske og nasjonale produksjonar for innspeling hovudsakleg i det same landskapet. Dette er lite optimal bruk av ressursar og gir også eit samla tilbod som er svakare enn det kunne vore om heile landsdelen, med alt den kan tilby av natur, kultur og filmkompetanse, blei marknadsført som ein samla pakke.

---

⁴³ Göteborg kommune vedtok i 2013 å auke si årlege satsing på film frå vel 5 til vel 10 millionar svenske kroner. Løyvingane til Film i Väst inngår i denne summen.

⁴⁴ Film i Väst: Årsredovisning 2012.

⁴⁵ Filmpool Nord: Verksamhetsberättelse 2012

Behovet for ein felles og styrka filmkommisjon for heile Vestlandet er særleg stort om den planlagde insentivordninga for utanlandske filmproduksjonar blir gjennomført. Med ei slik ordning på plass må Vestlandet satse alt på å gi eit tilbod som utnyttar alle dei føremonane som landsdelen har å by på og det må settast maksimal kraft bak marknadsføringa av dette tilbodet. Eit samla tilbod vil vere naudsynt for å vinne fram i konkurransen, både med andre regionar i Norge og med land med liknande ordningar. Kvar på Vestlandet dei enkelte produksjonane til slutt endar opp, må i denne samanhengen vere underordna.

Filmkommisjonsverksemda har lengst tradisjon i Bergen der den første filmkommisjonen i Norge blei starta allereie i 2013. I dag er Western Norway Film Commission (WNFC) drifta som ei permanent eining under Vestnorsk Filmsenter, med eigne ressursar, ein person i full stilling og eigne engelskspråklege nettsider. I Rogaland har filmkommisjonsverksemda vore drive som eit prosjekt under Filmkraft. Funksjonen har per i dag éin person i halv stilling. Det er i dag eit godt samarbeid mellom dei to einingane, men det er liten tvil om at ein felles filmkommisjon for heile Vestlandet ville vere å føretrekkje. Vi vil difor tilrå at ein set i gang eit arbeid for å få dette til og at ein gir den nye eininga dei ressursane som skal til for å dra full nytte av ei ny insentivordning.

DEI REGIONALE FILMFONDA

Når det gjeld dei regionala filmfonda - Fuzz i Bergen og Filmkraft Invest i Stavanger - er det større uvisse knytt til kor langt ein bør gå i å samordne verksemda. Fuzz har vore drive som ei eiga eining sidan 2006 og har per i dag ein aksjekapital på 27,4 millionar skoten inn av Bergen kommune og ei rekkje private investorar. Denne aksjekapitalen, saman med det statlege tilskotet, gir grunnlag for investeringar i filmprosjekt på rundt 22,5 millionar kroner per år. Filmkraft Invest vart skilt ut som eit eige dotterselskap så seint som i 2012, men etter at fondsverksemda hadde vore driven innanfor Filmkraft sidan 2006. Aksjekapitalen er betydeleg mindre enn for Fuzz, men gir truleg grunnlag for investeringar på rundt 5 millionar per år.

Medan målsetjinga for Filmkraft Invest er å investere i filmar som blir spelte inn i eller har ei sterk tilknytning til Rogaland, har Fuzz som mål å plasser midlar i filmar som på tilsvarande måte har ei tilknytning til Hordaland, Sogn og Fjordane eller Møre og Romsdal. Berre unntaksvis opnar desse retningslinjene for at Filmkraft og Fuzz kan investere i same film. Eit slikt unntak var filmen NOKAS som blei produsert av Alligator Film frå Bergen, men spelt inn i Stavanger. Samstundes har det vore ei utfordring for begge fonda å heile tida finne nok investeringsobjekt som både tilfredsstillar krava til regional tilknytning og er interessant nok frå ein kommersiell synsvinkel. Begge fonda har difor vore utsett for kritikk frå den lokale filmbransjen for at det blir investert i prosjekt med for svak tilknytning til fondet sitt geografiske verkeområde.

Om ein starta med blanka ark, ville truleg eit samla regionalt filmfond for heile Vestlandet vere å føretrekkje. Eit slikt vestlandsk filmfond ville blitt ein svært viktig aktør i finansieringa av norsk film. Ikkje minst vil eit slikt fond kunne stå sterkt i forhandlingar med norske og internasjonale produsentar som vurderer å flytte filmprosjekta sine til Vestlandet.

Noko av det same kan truleg også bli oppnådd ved ei harmonisering av tildelingskriteria til dei to fonda, først og fremst ved at både Filmkraft Invest og Fuzz får heile Vestlandet som verkeområde. Dette vil i praksis seie at begge dei to fonda kan investere i filmar frå heile Vestlandet så lenge dei generelle krava om regional tilknytning er nådd. Ei slik løysing vil gi større fleksibilitet i plasseringa av

fondsmidlane. Pengane vil kunne kanalisert til dei relevante investeringsobjekta til ei kvar tid er lokaliserte, anten dette er i Rogaland eller andre stader i landsdelen. Det vil også bli enklare for begge fonda å investere i dei same filmene og dermed auke sjansane for at dei frå eit vestlandssynspunkt mest interessante prosjekta blir realisert. Den auka fleksibiliteten vil også sikre at Vestlandet og den regionale filmbransjen får maksimalt igjen for dei midlane som står til disposisjon. Dette fordi fonda i mindre grad vil måtte leite etter prosjekt med meir marginal tilknytning til landsdelen.

Ei slik løysing vil også vere formålstenleg om den planlagde insentivordninga blir gjennomført. I den samla pakken som produksjonsselskapa vurderer når dei avgjer kor ei filminnspeling skal lokaliserast, inngår også sjansane for finansiering. Regionale fond som kan tilby toppfinansiering til produksjonar uavhengig av kvar på Vestlandet dei blir spelte inn, vil vere av stor verdi i denne samanhengen.

Vi vil difor tilrå at det blir teke initiativ til ei samordning av tildelingskriteria for Fuzz og Filmkraft Invest, med sikte på å la begge fonda kunne investere i prosjekt på heile Vestlandet.

DEI REGIONALE FILMSENTERA

Dei regionale filmsentera ligg nærast den kulturpolitiske polen av dei tre filmpolitiske verkemidla. Filmsentera støttar filmproduksjon i ikkje-kommersielle format (kortfilm og dokumentar), driv kompetansehevande tiltak i den lokale filmbransjen og har eit særleg ansvar for talentutvikling og tiltak for born og unge. Sentera har også den lengste historia av dei tre filminstitusjonane – i alle høve i Bergen der Vestnorsk Filmsenter blei etablert så tidleg som i 1995 med ansvar for både Hordaland og Rogaland. Filmkraft kom til i 2005 og skapte med dette den institusjonelle todelinga som vi sidan har hatt.

På grunn av forhistoria trur vi neppe det vil vere formålstenleg å tilrå ei full samanslåing av dei to filmsentera på kort sikt. Ein bør likevel arbeide for å auke samarbeidet. Særleg bør ein leggje vekt på å få til eit tettare samarbeid om kompetansehevande og bransjebyggande tiltak. Dette vil ikkje berre vere ressursparande, men også bidra til å bygge tettare nettverk mellom filmmiljøa på Vestlandet. Eit døme på dette er dei såkalla Vestlandstreffa som dei siste åra har blitt arrangert av dei tre institusjonane i Bergen, men der Filmkraft gjekk inn som partner i 2013.

NYE VERKEMIDDEL

Vestlandet bør også vurdere om det er andre verkemiddel eller tiltak som kan settast i verk for å styrkje filmnæringa i landsdelen. Dette er vurderingar som må sjåast i samheng med dei endringane av norsk filmpolitikk som truleg vil bli lagt fram i den nye stortingsmeldinga om filmpolitikken som er varsla til våren. Det er enno for tidleg å seie kva retning desse endringane vil ta, men ut frå dei signala som er gitt, er det rimeleg å tru at den sterke konsentrasjonen av funksjonar og ressursar i Norsk Filminstutt – ein konsentrasjon med røter i den politikken som blei formulert i Veiviseren (St.meld nr. 22, 2006-2007) - kan bli reversert. Om så skjer, bør Vestlandet vere budd på å posisjonere seg i den dragkampen om ressursar og funksjonar som vil oppstå. Det er ikkje gitt at alle filmpolitiske verkemiddel som ligg på Vestlandet skal vere regionale. Det er også mogleg å sjå for seg ei utvikling der også nasjonale funksjonar blir plasserte i denne landsdelen.

KOMPETANSESENTER FOR DOKUMENTARFILM

Eit tiltak som den regionale filmbransjen, dei eksisterande regionale filminstitusjonane og politiske aktørar har tala for, er opprettinga av eit kompetansesenter for dokumentarfilm på Vestlandet. Produksjon av dokumentarfilm står allereie sterkt i regionen og er saman med oppdragsfilm den sjangeren som flest filmarbeidarar og produksjonsselskap er engasjert i. Filmar som *Folk ved Fjorden* og *Søsken til evig tid* har også vist at dokumentarfilm produsert på Vestlandet ikkje berre eignar seg for fjernsynsdistribusjon, men også kan nå det store kinopublikummet.

Ei skisse til eit slikt senter blei lagt fram i rapporten frå Bergen kommune sitt filmutval i 2011 – her som eit kompetansesenter med særleg vekt på distribusjon av dokumentarfilm. Tiltaket kom likevel ikkje med i kommunen si filmmelding som blei lagt fram i etterkant av denne rapporten. Det bør likevel vurderast om ikkje dette er ein ide som bør takast opp att – men denne gongen med eit breiare arbeidsområde og med heile Vestlandet som verkefelt.

Det nasjonale ansvaret for dokumentarfilmfeltet ligg i dag hos NFI. I tillegg støttar dei regionale filmsentera utvikling og produksjon av dokumentarfilm med statlege og regionale midlar. Vi meiner at Vestlandet bør arbeide for at eit nytt kompetansesenter for dokumentarfilm overtek dei nasjonale oppgåvene. Senteret bør også samordnast tett med resten av verkemiddelapparatet i regionen.

Vi tilrår difor at det blir gjennomført ei utgreiing om eit slikt kompetansesenter for dokumentarfilm. Utgreiinga bør mellom anna gi svar på kva oppgåver som bør ligge til senteret, korleis senteret skal bli finansiert, korleis det skal samordnast med resten av det filmpolitiske verkemiddelapparatet og kvar det skal plasserast. I tillegg bør det vurderast om det gir meining å etablere eit slikt senter berre med regionale oppgåver, eller om tilføring av nasjonale oppgåver og finansiering er ein føresetnad.

AUKA TILGANG PÅ MJUKARE FINANSIERING FOR FILM I LANGE FORMAT

Eit anna område som bør prioriterast er auka tilgang til finansiering for film i lange format (kinofilm og TV-drama) gitt etter mjukare prinsipp enn dei som i dag blir nytta av Fuzz og Filmkraft Invest. Dei ulike tilskotsordningane som er administrert av NFI er i utgangspunktet mjuke. Pengane skal ikkje betalast tilbake før alle andre interessentar i filmen, inkludert produksjonsselskapet, har fått sitt. Denne typen støtte er i dei fleste høve naudsynte for å få realisert eit større filmprosjekt. Det sikrar også at produksjonsselskapet kan ta del i eit eventuelt overskot dersom filmen gjer det bra. Også midlar frå dei regionale filmsentera blir gitt etter tilsvarende mjuke prinsipp. Men desse løyvingane er små og kan heller ikkje nyttast til produksjon av film i lange format, berre til utvikling. Den einaste reelle kjelda for mjuke pengar er dermed NFI, som har vist seg å vere ei vanskeleg barriere å forsere for dei vestlandske produsentane.

Når det gjeld dei regionale filmfonda, som Fuzz og Filmkraft Invest, blir løyvingane i all hovudsak gitt som harde investeringar. Dette betyr i prinsippet at dei regionale filmfonda tek eigarrettar i filmen og skal ha midlane - inkludert eit eventuelt overskot - tilbake når filmen byrjar å tene pengar.

Investeringspolitikken har to konsekvensar:

For det første tvingar den dei regionale filmfonda til å kanalisere investeringane til dei filmprosjekta som har størst kommersiell verdi, det vil seie dei filmene som har størst sjanse til å gå med overskot. Meir usikre prosjekt og smalare filmar vil då normalt falle utanfor. Som vi har vore inne på tidligare, kan det også stille dei regionale fonda overfor vanskelege dilemma i valet mellom ein sikker

«kassasuksess» frå ein ekstern produsent og eit meir usikkert prosjekt med sterkare tilknytning til regionen.

For det andre er toppfinansiering av denne typen dyre pengar for produsentane. I prinsippet seier dei frå seg delar av dei inntektene som filmen eventuelt vil gi i framtida, for å sikre eit produksjonsbudsjett. Det er difor klare grenser for kor stor del av eit filmbudsjett som kan dekkjast inn på denne måten utan at det vil svekkje økonomien i produsentleddet ytterlegare.

Krava til tilbakebetaling og kommersielt potensial har vore sterkast praktisert hos Fuzz. Dette skuldast at fondet har private eigarar i tillegg til Bergen kommune. For å få private investorar med på laget, er det ein føresetnad at fondet ikkje tapar pengar og aller helst klarar å generere eit overskot. Når det gjeld midlane som Fuzz får overført frå staten (2,5 millionar per år) har fondet føljt ein annan praksis. Sjølv om også desse investeringane blir gjort med krav om tilbakebetaling, blir dei plasserte i prosjekt med sterkare regional tilknytning uavhengig av om prosjekta har ein meir usikker kommersiell verdi. Med dagens kapitalbase utgjer dei statlege midlane likevel ikkje meir enn vel 10 prosent av dei plasseringane Fuzz kan gjere kvart år. Filmkraft Invest har så langt ikkje private eigarar sjølv om målsettinga med selskapsdanninga var å få dette til. Men også Filmkraft Invest sine investeringar blir gitt med krav om tilbakebetaling.

Gitt denne investeringsprofilen er dei regionale filmfonda difor «billige» filmpolitiske verkemiddel for dei offentlege eigarane. Kapitalen som dei har plassert i fonda blir ikkje brukt opp, men kan resirkulerast til nye prosjekt med ei omløpstid på i underkant av eit og eit halvt år. Når fonda er kapitalisert opp til eit nivå som møter behovet i bransjen, vil dei såleis kunne vere sjølvgåande mekanismar som vil kunne fungere utan tilførsel av ny kapital.⁴⁶

Frå filmbransjen si side har det vore formulert eit ønskje om ein meir differensiert investeringsprofil. Filmprodusentane i regionen ønskjer enklare tilgang til midlar som ikkje berre blir fordelt etter sjansane for kommersiell suksess, men som også kan ta større regionale omsyn. Dette vil, i følgje filmskaparane sjølve, vere naudsynt for å løfte den regionale filmbransjen ut av situasjonen den i dag er i.

Vi trur ikkje det er behov for eit nytt fond på Vestlandet med ein annan investeringsprofil enn den som i dag blir praktisert i Fuzz og Filmkraft Invest. Derimot bør det vurderast å differensiere investeringsprofilen til dei eksisterande fonda og måten dei blir kapitalisert på. Truleg kan ein her byggje vidare på den differensieringa ein i dag har mellom fonda sine plasseringar av dei statlege midlane og den regionale kapitalen. Mekanismane for ein differensiert investeringsprofil er med andre ord på plass. Utfordringa er å auke den delen av midlane som blir plassert etter dei same prinsippa som dei statlege midlane blir plassert etter i dag.

Primært bør Vestlandet argumentere for at ein større del av dei midlane som i dag blir fordelte av NFI, blir fordelte gjennom regionane. Om det skjer, vil det vere naturleg å tru at ein betydeleg del av denne omfordelinga vil kome dei regionale fonda til gode. Men dei regionale eigarane bør også vurdere å auke tilførselen av regional kapital som kan plasserast saman med dei statlege overføringane. Fordi ein betydeleg del av desse midlane vil gå tapt kvart år, er dette ei årleg

---

⁴⁶ Merk likevel at det statlege tilskotet per i dag krev at det blir tilført ein like stor sum med regionale pengar kvart år. Dette definerer såleis ei nedre grense for kor mykje pengar som må mobiliserast frå dei offentlege eigarane eller eventuelle private investorar per år.

forplikting som vil krevje ei sterkare prioritering av filmfeltet hos dei regionale eigarane. Men om ein ønskjer ei regionalisering av filmproduksjonen slik ein til dømes har sett i Sverige, er dette truleg naudsynt.